https://ssoss.ui.ac.ir/?lang=en

Strategic Research on Social Problems
E-ISSN: 3041-8623
Vol. 13(4), 1-34
Received: 07.05.2024 Accepted: 03.12.2024

Research Paper

Explaining the Livability of Isfahan City Based on Life City Discourse

Seyyed Ali Hashemianfar
Associate professor in Sociology, Department of Social Sciences, Faculty of Humanities, University of Isfahan, Isfahan, Iran
J. Hashemian@ltr.ui.ac.ir

Ahmad Mehrshad*
Assistant professor in Sociology, Department of Social Sciences, Faculty of Humanities, University of Isfahan, Isfahan, Iran
a.mehrshad@ltr.ui.ac.ir

Mohammad Heydari
Ph.D. in Economic–Development Sociology, Department of Social Sciences, Faculty of Humanities, University of Isfahan, Isfahan, Iran
Mohammadheydari61@gmail.com

Nariman Mohammadi
Ph.D. in Economic–Development Sociology, Department of Social Sciences, Faculty of Humanities, University of Isfahan, Isfahan, Iran
Neriman.1984@gmail.com

Introduction
Urbanization, a defining characteristic of the 20th century, has been linked to enhancements in citizens' welfare and well-being, as well as a reduction in societal problems. This evolution has been shaped by philosophical attitudes and various plans and projects over time. The city serves as a dynamic environment where individuals interact as influenced by their relationships and the city's physical, historical, social, and cultural elements. Consequently, the city—both as context and space—plays a significant role in shaping citizens' lifestyles and quality of life impacted by urban policymaking, planning, and management discourse. Given the broad and diverse scope of urban management, establishment of a coordinated framework for urban activities is both essential and inevitable. Addressing urban issues in a coherent and integrated manner necessitates a coordinated effort akin to an orchestra performed collectively by city and urban management under a shared discursive framework. In this context, Isfahan's urban management has adopted the cultural slogan "My Isfahan, the City of Life", aiming to positively shape this discourse. Achieving this vision, however, requires specific mechanisms and conditions at various levels. This study employed a mixed-methods approach and sought to address the following questions in its initial phase through qualitative research: (1) What is the current state of Isfahan and its municipality? (2) What meaning and conceptual framework can be defined for the "City of Life" in relation to the current situation? In the second phase, the study used quantitative research to evaluate the "City of Life" framework based on the qualitative findings and quantified the relationships among the concepts within the conceptual network of this discourse. Ultimately, by synthesizing results from both research phases through meta-inference, the study aimed to provide a comprehensive understanding of how to operationalize this discourse.

Materials & Methods

This research was conducted within the pragmatism paradigm, employing a mixed-methods approach. A sequential design with an exploratory strategy was implemented. The first phase utilized qualitative content analysis, specifically employing causal layered analysis as the research strategy. The second phase adopted a survey methodology. In the qualitative phase, the population included documents, sources, and texts related to Isfahan, while the research participants consisted of urban experts and managers. For the quantitative phase, the population comprised citizens aged 25 years and younger. All relevant sources and texts concerning urban policymaking, planning, and management were reviewed in the qualitative phase with

*Corresponding author
Hashemianfar, S. A., Mehrshad, A., Heydari, M., & Mohammadi, N. (2024). explaining the livability of Isfahan city based on life city discourse. *Strategic Research on Social Problems*, *13*(4), 1-34. https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

3041-8623/ © University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

12 urban experts and managers selected through purposive sampling. In the quantitative phase, a sample size of 600 individuals was estimated, utilizing multi-stage cluster sampling. Data collection in the qualitative phase involved note-taking and interviews, while a researcher-developed questionnaire was employed in the quantitative phase. Data analysis in the qualitative phase was conducted using a coding technique based on the four layers of causal layered analysis. Descriptive and inferential statistical methods were applied for data analysis in the quantitative phase. To validate the qualitative data and findings, member checks and external audits were performed. In the quantitative phase, assessments of internal and external validity were conducted. Additionally, convergent validity was evaluated using Average Variance Extracted (AVE) and discriminant validity was assessed through Cross Loadings, Fornell and Larcker criteria, and the Heterotrait-Monotrait Ratio. The reliability of the questionnaire was measured using Cronbach's alpha coefficient.

Discussion of Results & Conclusion

The findings from the qualitative phase revealed that Isfahan faced significant challenges across 4 hierarchical and causal layers: the litany (low livability), social causes (systemic divergence and social discontinuity), discourse/worldview (discourse disorder), and myth/metaphor (untrustworthy municipality, a negligent city, and citizens viewed as broken tiles). These layers were interconnected; metaphors served as the foundational basis for the litany level of low livability, while the discourse and systemic causes mediated this relationship. Essentially, the influence of metaphorical and mythical structures on low livability was channeled through discursive frameworks and systemic factors. In the current context, the metaphor and myth layer had contributed to a disorderly discourse at the worldview and discourse levels. Urban negligence (from the metaphor and myth layer) had a direct positive impact on this discourse disorder. Consequently, urban negligence shaped and perpetuated discursive chaos. A disorganized metaphorical and mythical structure had often led to discursive instability. This disorder characterized by a lack of coherent frameworks had resulted in systemic divergence within urban institutions, social fragmentation among citizens, and a deficit in effective engagement between urban institutions and the community. The quantitative phase corroborated these qualitative findings. Citizens' assessments reflected low urban livability, moderate systemic divergence, social discontinuity, discourse disorder, low trust in the municipality, a relatively negligent city, and a somewhat positive sense of belonging to the city. Moreover, the quantitative results demonstrated that the variables of a negligent city, discourse disorder, and systemic divergence had significantly affected urban livability.

Keywords: Livability, Discourse, Life City, Mixed Method, Isfahan.

پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی
سال سیزدهم، شماره پیاپی (۴۷)، شماره چهارم، ۱۴۰۳، ص ۱-۳۴
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۱۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۱۳

مقاله پژوهشی

تبیین زیست‌پذیری شهر اصفهان بر مبنای واکاوی گفتمان شهر زندگی[۱]

سیدعلی هاشمیان‌فر، دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشکدهٔ ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
j.hashemian@ltr.ui.ac.ir
احمد مهرشاد*، استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشکدهٔ ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
a.mehrshad@ltr.ui.ac.ir
محمد حیدری، دکتری جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، گروه علوم اجتماعی، دانشکدهٔ ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
mohamadheydari61@gmail.com
نریمان محمدی، دکتری جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، گروه علوم اجتماعی، دانشکدهٔ ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
neriman.1984@gmail.com

چکیده

مطالعهٔ حاضر با هدف تبیین زیست‌پذیری شهر اصفهان بر مبنای واکاوی گفتمان شهر زندگی با استفاده از رویکرد ترکیبی به انجام رسیده است. روش مرحلهٔ کیفی پژوهش، تحلیل علّی لایه‌بندی‌شده و روش مرحلهٔ کمّی، پیمایش است. یافته‌های پژوهش در مرحلهٔ کیفی بیانگر این است که شهر اصفهان در وضعیت موجود و در فهمی گفتمان‌محور دارای مسائلی است که در چهار لایهٔ سلسه‌مراتبی و علّی شامل لایهٔ مسائل آشکار (زیست‌پذیری پایین)، لایهٔ علل سیستمی (واگرایی سیستمی و گسست اجتماعی)، لایهٔ جهان‌بینی و گفتمان (اختلال گفتمانی) و در لایهٔ استعاره‌ها و اسطوره‌ها (شهرداری غیرقابل اعتماد، شهر بی‌مبالات و شهروندان به‌مثابه کاشی‌های شکسته) مفصل‌بندی شده است. در مرحلهٔ کمّی پژوهش نیز یافته‌ها تا حد زیادی مؤید یافته‌های مرحلهٔ کیفی بوده است؛ به‌عبارت‌دیگر، ارزیابی شهروندان دلالت دارد بر: زیست‌پذیری شهری پایین، واگرایی سیستمی در حد متوسط، وجود گسست اجتماعی، اختلال گفتمانی، اعتماد کم به شهرداری، شهر به‌نسبت بی‌مبالات و احساس تعلق به‌نسبت مطلوب به شهر. همچنین نتایج مرحلهٔ کمّی بیانگر این است که اثر متغیرهای شهر بی‌مبالات، اختلال گفتمانی و واگرایی سیستمی بر زیست‌پذیری شهری معنادار هستند.

واژه‌های کلیدی: زیست‌پذیری، گفتمان، شهر زندگی، روش ترکیبی، اصفهان

---

* نویسنده مسؤول

هاشمیان‌فر، علی.؛ مهرشاد، احمد.؛ حیدری، محمد و محمدی، نریمان. (۱۴۰۳). تبیین زیست‌پذیری شهر اصفهان بر مبنای واکاوی گفتمان شهر زندگی. *پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی*، ۱۳(۴)، ۱-۳۴. https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

[۱] این پژوهش برگرفته از طرح پژوهشی با نام «تبیین گفتمان اصفهان، شهر زندگی» در شهرداری اصفهان است. در این پژوهش معاونت برنامه‌ریزی و توسعهٔ سرمایهٔ انسانی به‌عنوان کارفرمای پژوهش، دفتر میز فرهنگی شهرداری اصفهان به‌عنوان بهره‌بردار و مدیریت پژوهش، خلاقیت و فناوری‌های نوین شهرداری اصفهان به‌عنوان گروه راهبری و نظارت در این پروژه همکاری داشته‌اند.

3041-8623/ © University of Isfahan
This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

مقدمه و بیان مسأله

شهرنشینی از مشخصه‌های بارز قرن بیستم محسوب می‌شود که همواره متأثر از نگرش‌های فلسفی است و با ارائهٔ طرح‌ها و برنامه‌های خاص در مقاطع زمانی مختلف به دنبال ایجاد رفاه و آسایش برای شهروندان و کاهش معضلات فراروی جوامع انسانی بوده است. همچنین شهر یک فضای زیستی است که در آن شهروندان به‌صورت روزمره تعاملات خود را بر مبنای ارتباط با یکدیگر و رابطه با عناصر فیزیکی، تاریخی، اجتماعی و فرهنگی شهر شکل می‌دهند؛ براین‌اساس، شهر به‌مثابه یک «متن» و یک «فضا» شیوهٔ زندگی شهروندان را تعیین می‌کند و کیفیت زندگی در شهرها به‌طور مستقیم متأثر از نوع نگاه و به عبارت دقیق‌تر گفتمان غالب بر سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و مدیریت شهری است.؛ بنابراین، باتوجه‌به گستردگی حوزه‌ها و فضاهای متنوع مدیریت شهری وجود یک فضای هماهنگ در خروجی فعالیت‌های مدیریت شهری امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. موضوعی که ازطریق ارائهٔ یک چتر گفتمانی معنابخش، فراگیر و با اجزا و عناصر هماهنگ و منسجم امکان‌پذیر است.

مبنای شکل‌گیری چتر گفتمانی برای مدیریت شهری در رویکردهای نظری مختلف مرتبط با شهر و شهرسازی متفاوت است؛ برای مثال مامفورد[1] بر تأسیس شهرهای دارای هماهنگی بیشتر با طبیعت (فکوهی، ۱۳۸۳: ۲۰۴) و همبستگی اجتماعی بالا (پاکزاد، ۱۳۸۶: ۴۰۳) تمرکز دارد. لینچ[2] با اشاره به فضای شهری به‌مثابه قلمرویی برای زندگی و هویت‌یابی بر بهترین شکل طراحی شهری برای آرمانی زیستن شهروندان تأکید می‌کند (فکوهی، ۱۳۸۳: ۲۰۷). شلدراک[3] با طرح مفهوم شهر معنویت‌گرا[4] بیان می‌کند که پاسخ‌های صرفاً ابزارگرایانه یا سودآورانه به آینده شهرها کافی نیست؛ بلکه ما به‌شدت نیاز به ایجاد یک دیدگاه شهری، اخلاقی و معنوی داریم (قاسمی و همکاران، ۱۴۰۲: ۷۵). لوفور[5] شهرسازی را نوعی ایدئولوژی می‌داند که بر مبنای آن در برنامه‌ریزی‌های شهری فرهنگ، روابط و سبک‌های زندگی انسان‌های مختلف باید بنیان توسعهٔ شهری قرار گیرد (فاضلی، ۱۳۹۲)؛ این در حالی است که در ایران عموماً به دلیل شناخت معیوب، ناقص و مبهم ما از شهر و درنتیجه اتخاذ رویکرد اثبات‌گرایی و تأکید بر پیش‌فرض‌های فراتاریخی و فرافرهنگی بودن شهر و بی‌توجهی به نظریهٔ گفتمان (زنگانه و همکاران، ۱۴۰۰: ۴) یکی از چالش‌های اصلی در حوزهٔ برنامه‌ریزی و مدیریت شهری شکل‌نگرفتن چتر گفتمانی مشخص و فراگیر برای مدیریت منسجم و یکپارچه شهر است. مهم‌ترین و محتمل‌ترین پیامد فقدان مدیریت شهری یکپارچه و هماهنگ، فروپاشی تدریجی زیست‌پذیری شهری در ابعاد مختلف زیستی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است.

شهر اصفهان به‌عنوان یکی از کلان‌شهرهای ایران در تشابه با سایر کلان‌شهرها، دارای مسائلی همانند است؛ ولی در قالب ویژگی تاریخی این شهر و مدیریت شهری مناسب و مطلوب، اقتضائات خاصی دارد که طی سال‌های اخیر فقدان آن نشان‌دهندهٔ سردرگمی‌های زیادی در این کلان‌شهر است (لطیفی، ۱۳۹۷: ۶۴). درواقع، اصفهان در یک دههٔ اخیر درگیر مجموعه‌ای از مسائل در حوزهٔ مدیریت شهری شده و این مسائل به‌تدریج زیست‌پذیری این شهر را با چالش‌های جدی مواجه نموده است؛ ازجمله این مسائل می‌توان به مشکلات زیست‌محیطی شامل بحران کم‌آبی و خشک‌سالی (لطفی و همکاران، ۱۳۹۶)، فرونشست زمین (باقری و همکاران، ۱۴۰۱)، انتشار آلاینده‌های جوی (عزتیان و هاشمی‌نسب، ۱۳۹۲)، مسائل مرتبط با حمل‌ونقل و ترافیک (مختاری‌ملک‌آبادی، ۱۳۹۰)، کاهش شاخص فرصت مشارکت فرهنگی (یوسف‌طالشی و مؤذن جمشیدی، ۱۳۹۸) و مسائل مربوط به مدیریت یکپارچه (بابایی و ابراهیمی، ۱۳۹۵) اشاره کرد. همچنین مطالعات تجربی دلالت بر

[1] Mumford
[2] Lynch
[3] Sheldrake
[4] Spiritual city
[5] Lefebvre

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

وضعیت نامطلوب زیست‌پذیری شهر اصفهان (زاهدی یگانه و همکاران، ۱۴۰۱؛ محلوجی و همکاران، ۱۴۰۰؛ اکبری و همکاران، ۱۳۹۶) دارند. شاید بتوان گفت مجموعه‌ای از این چالش‌ها تا حد زیادی ذیل یک مفهوم سطح کلان یعنی عدم وجود مدیریت شهری یکپارچه و منسجم در این شهر قابل‌تعریف باشد که خود ناشی از فقدان گفتمان فراگیر مدیریت شهری است.

براین‌اساس، همان‌گونه که در قبل اشاره شد پیشبرد مسائل شهر به‌صورت منسجم و یکپارچه نیازمند ارکستری هماهنگ است که مدیریت شهری و شهروندان در کنار همدیگر زیر چتری گفتمانی آن را تحقق بخشند؛ در همین راستا، با اتخاذ رویکردی فرهنگی شعار اصلی مدیریت شهری اصفهان (به‌طور مشخص شهرداری و شورای شهر) در دورهٔ جدید، «اصفهان من، شهر زندگی» در نظر گرفته شده است که به نحو مطلوبی امکان شکل‌دادن به این چتر گفتمانی را دارد. این شعار در لایه‌های مختلف الزامات و سازوکارهایی دارد که بدون توجه به این الزامات تحقق آن غیرممکن است. درواقع، باتوجه‌به پیچیدگی واقعیت مسائل و پدیده‌ها، بررسی لایه‌های مختلف یک پدیده به ما این امکان را می‌دهد که به‌صورت هم‌زمان به ابعاد مختلف پدیده ورود کنیم و ازطریق دستیابی به سناریوهای مختلف در لایه‌های آشکار و پنهان پدیده‌ها وضعیت موجود را در راستای اهداف خود تغییر دهیم. ازآنجایی‌که مفهوم شهر زندگی نیز دارای لایه‌های مختلفی است که امکان شکل‌گیری آن به‌صورت چتر گفتمانی ازطریق مداخلهٔ مؤثر در لایه‌های زیرین و زیربنایی به نحو مطلوبی فراهم می‌شود که مربوط به استعاره‌ها و اسطوره‌ها و همچنین گفتمان شهر زندگی است؛ بنابراین، مطالعهٔ آن به‌صورت عمیق و بنیادین به‌واسطهٔ واکاوی اجزا و عناصر مرتبط با این مفهوم در لایه‌های عینی و مکنون ضرورتی اجتناب‌ناپذیر برای مدیریت شهری محسوب می‌شود؛ براین‌اساس، پژوهش حاضر با اتخاذ رویکرد ترکیبی به دنبال این بوده است که نخست در مرحلهٔ اول پژوهش با استفاده از ویژگی ژرفانگری پژوهش کیفی به پرسش‌های زیر پاسخ دهد: ۱. وضعیت امروز شهر و شهرداری اصفهان چگونه است؟ ۲. چه معنا و شبکهٔ مفهومی از شهر زندگی در نسبت با وضعیت موجود قابل تعریف است؟ و در مرحلهٔ دوم پژوهش با استفاده از پژوهش کمّی ضمن سنجش وضعیت شهر زندگی بر مبنای نتایج مرحلهٔ اول پژوهش مکانیسم ارتباط بین مفاهیم شبکهٔ مفهومی این گفتمان را به‌صورت عددی و کمّی مشخص کند؛ درنهایت نیز با تلفیق نتایج دو مرحلهٔ پژوهش در قالب فرااستنتاج بینش چندوجهی درخصوص عملیاتی‌نمودن این گفتمان ارائه کند.

پیشینهٔ پژوهش

به دلیل منحصربه‌فرد بودن شعار شهر زندگی، پژوهشی نمی‌توان یافت که به‌طور مستقیم مرتبط با موضوع مطالعهٔ حاضر باشد؛ بااین‌حال برخی از پژوهش‌هایی که موضوع گفتمان شهری را مدنظر داشته‌اند یا به‌طور غیرمستقیم مرتبط با موضوع زیست شهری انجام شده‌اند، مرور و چارچوب پیشینهٔ پژوهش بر مبنای مهم‌ترین نتایج مربوط به این پژوهش‌ها ارائه شده است. باتوجه‌به نتایج پژوهش‌های پیشین می‌توان چند محور اصلی را درخصوص گفتمان شهری به شرح زیر مدنظر قرار داد: ۱. انواع گفتمان شهری: بر مبنای نتایج پژوهش عالم و لاوت[1] (2019) چهار گفتمان شهری شامل گفتمان مدیریت کارآمد، گفتمان ظرفیت‌سازی رهبری، گفتمان تمرکززدایی با تأکید بر نخبگان و گفتمان ضد/طرفداری اداری در مدیریت فضای شهری وجود دارد. گفتمان نخست به منافع ذی‌نفعان شهری و گنجاندن آن در مناسبات نهادی در سطح محلی ازطریق مشارکت شهروندان می‌پردازد. گفتمان دوم و سوم بر پویایی قدرت در سطوح مختلف مدیریت شهری متمرکز هستند و گفتمان چهارم بر عملکرد نهادهای شهری در وضعیت موجود به‌عنوان مانعی برای تغییر فضای شهری یا عاملی برای آن تأکید دارد؛ ۲. چگونگی شکل‌گیری گفتمان شهری: بر مبنای نتایج پژوهش

[1] Alam & Lovett

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

عالم و لاوت (2019) و هس لوتیچ[1] (2016) گفتمان شهری با این مؤلفه‌ها شکل می‌گیرد: تمرکز بر مشارکت شهروندان، پایداری اجتماعی و زیست‌محیطی و عدالت شهری، توجه به تعامل مداوم و مستمر مدیران شهری با ذی‌نفعان شهری، شهروندان، مدیران محلی و سیاست‌مداران و ازطریق مفصل‌بندی تعامل کنشگران و مدنظر قراردادن عناصر فرهنگی و اجتماعی، عدالت، انسجام اجتماعی، میراث فرهنگی و تاریخی؛ ۳. گفتمان شهر مطلوب: نتایج پژوهش فلمینگ[2] (1998) بیانگر این است که شکل‌گیری گفتمان شهر خوب یا مطلوب با عناصری مانند اندازهٔ مناسب، تراکم مطلوب، همگونی، تبلیغات کارآمد، امنیت، هویت و معنا عجین است. همچنین توجه هم‌زمان به شهر به عنوان موجودیتی فرهنگی، اجتماعی، کالبدی و گفتمانی امری اجتناب‌ناپذیر است و تنها در تعامل این دو موجودیت است که شهر خوب شکل می‌گیرد.

درخصوص گفتمان شهری در ایران بر مبنای نتایج پژوهش‌های مرتبط با این موضوع می‌توان این موارد را مدنظر قرار داد: ۱. نتایج پژوهش رفیعیان و همکاران (۱۳۹۸) بیانگر این است که در سند سیاست‌گذاری مدیریت شهری شهر تهران به معیارهایی ازجمله نفی حاشیه‌ای‌شدن، همه‌شمولی، برابری فرصت‌ها و مشارکت توجه بیشتری شده است. درخصوص زمینه‌ها و ابعاد عدالت فضایی نیز به وجود نسبی «عدالت حالت فضایی» توجه شده است؛ ۲. بر مبنای نتایج پژوهش زنگانه و همکاران (۱۴۰۰) داستان و فرایند «شدن» شهر مدرن در ایران در شرایط گفتمانی رقم خورده است که بر «کالبد فیزیکی» به‌عنوان دال مرکزی تکیه زده و «دیگری» خود را با عناوین متفاوتی نظیر زاغه‌نشینی، کپرنشینی و اتاق‌نشینی بازنمایی و سرکوب کرده است.

بر مبنای نتایج پژوهش‌های مرتبط با شهر اصفهان در حوزهٔ گفتمانی که بیشتر سناریوهای آیندهٔ این شهر را مدنظر داشته‌اند: طاهری دمنه و همکاران (۱۳۹۹) سه سناریوی «باغ با وای‌فای»، «اصفهان ۱۳ تا B13» و «حال همهٔ ما خوب است، اما تو باور نکن» را مشخص کردند که سناریوی اول حالتی خوش‌بینانه و آرمان‌شهری، سناریوی دوم حالتی بدبینانه و ویران‌شهری و سناریوی سوم نیز ادامهٔ وضع موجود شهر اصفهان را به تصویر می‌کشد. عبادی‌نژاد و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی به دنبال راهکارهایی برای آینده‌نگری مؤثر دربارهٔ شهر هوشمند اصفهان بوده‌اند و در قالب یک نقشهٔ راه بسترسازی لازم برای تولیدصرف‌کنندگی انرژی‌های تجدیدپذیر، افزایش تاب‌آوری اکولوژیک اصفهان و زمینه‌سازی برای اقتصاد استارتاپی را به‌عنوان مهم‌ترین مؤلفه‌های هوشمندسازی شهر اصفهان ذکر کرده‌اند. کاظمی و محمدی (۱۴۰۱) در پژوهشی سه دسته سناریوی مطلوب، ایستا و فاجعه را به‌عنوان سناریوهای محتمل ظهور جهان‌شهر اسلامی در شهر اصفهان بررسی کرده‌اند. مطلوب‌ترین حالت، مربوط به سناریویی است که در آن بیشتر عوامل کلیدی در وضعیت مطلوب و کمی رو به بهبود قرار گرفته‌اند. نیل به این سناریو مستلزم رونق اقتصادی و بهبود عوامل شبکهٔ اطلاعات است. ذاکری و همکاران (2024) در پژوهش خود چهار سناریوی اصفهان نصف‌جهان، خراب‌آباد[3]، اصفهان شهر سوخته و اصفهان۲ (ادامهٔ وضعیت موجود) را برای آیندهٔ این شهر مدنظر داشته و به این نتیجه دست یافته‌اند که شمال‌گرا (عاریتی)[4]بودن تصورات شهری غالب، معیارهای تقلیدی غیرانتقادی[5]، سیاست‌زدایی از آیندهٔ شهری و چشم‌اندازهای تقلیل‌گرایانه تزئینی[6] آیندهٔ شهری را در اصفهان استعمار می‌کند. ازنظر آنها آینده‌نگری انتقادی/ ساختارشکن[7] شهر و به‌کارگیری معیار تشویش/ جهل[8] در تدوین سناریوها می‌تواند دقت و کیفیت آینده‌نگری شهری را بهبود بخشد. جمع‌بندی

[1] Hess-Lüttich
[2] Fleming

[3] ProspeRuin
[4] Northernness
[5] Uncritical Mimetic
[6] Decorative Reductionistic
[7] Critical/Deconstructive
[8] Discomfort/ Ignorance Criteria

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

نتایج پژوهش‌های انجام‌شده درخصوص گفتمان شهری شهر اصفهان بیانگر این است: ۱. طیفی از سناریوهای خوش‌بینانه و بدبینانه برای آیندهٔ شهر اصفهان می‌توان تصور کرد که تحقق هریک از این سناریوها تا حد زیادی وابسته به گفتمان حاکم بر سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و مدیریت شهری این شهر است؛ ۲. ادامهٔ گفتمان موجود و سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی بر مبنای این گفتمان به‌تدریج اصفهان را به سمت تضعیف زیست‌پذیری در حوزه‌های مختلف زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی خواهد برد؛ ۳. استفاده از گفتمان عاریتی، تقلیدی و نامتناسب با زیست‌جهان اصفهان سناریوهای بدبینانه‌ای را برای اصفهان رقم خواهد زد که در آینده این شهر را تبدیل به ویرانشهر و شهر سوخته خواهد کرد؛ ۳. تصور آیندهٔ مطلوب برای اصفهان مستلزم بازنگری و بازاندیشی در گفتمان موجود، استفاده‌نکردن از گفتمان عاریتی و جایگزین‌کردن آن با گفتمان واقع‌بینانه در چارچوب رویکرد انتقادی و دارای سازگاری حداکثری با موجودیت و ظرفیت‌های این شهر در سطوح و حوزه‌های مختلف است.

چارچوب مفهومی

رویکردهای سنتی غالب در مطالعات شهری بر ابعاد مادی و کالبدی شهر تمرکز داشت. این رویکردها معتقد بودند که برای زیست‌پذیری بهتر شهر نیاز به توسعهٔ خیابان‌ها، میدان‌ها، ساختمان‌ها، فضاهای سبز و... وجود دارد. بعد از تحولات فرهنگی، سیاسی و اجتماعی رادیکال که از نیمهٔ دوم قرن بیستم به‌مرور شکل گرفتند، نگاه به شهر نیز (همانند بسیاری از مسائل دیگر) تغییر پیدا کرد. ظهور رویکردهای گفتمانی و نشانه‌شناختی که بر عناصر فرامادی، فرهنگی و ذهنی در مطالعات شهری تأکید داشتند، محصول این تحولات بود. این دیدگاه‌های نوین عموماً شهر را به‌مثابه گفتمان و نظام نشانه‌ای قلمداد می‌کردند که نظام مادی و کالبدی را تفسیر و خوانش می‌کرد. درواقع، مسئله برای این دیدگاه‌ها انکار اهمیت کالبدی و مادی شهر نبود، بلکه خوانش فرهنگی، گفتمانی و نشانه‌شناختی شهری را در کنار ابعاد کالبدی و مادی دارای اهمیتی بنیادی می‌دانستند. فهم این تحولات نظری-مفهومی دربارهٔ شهر را می‌توان در دو مسیر پی گرفت: نگاه فرهنگی-اجتماعی به شهر و فهم گفتمانی- نشانه‌ای شهر.

الف. شهر به‌مثابه نظمی فرهنگی- اجتماعی

همان‌طور که بحث شد، نگاه فرهنگی- اجتماعی به شهر بعد از تحولات نیمهٔ دوم قرن بیستم بیش‌ازپیش موردتوجه قرار گرفت. بنیاد این رویکردها بر این بود که فرهنگ، هویت، تعاملات، روابط و تاریخ در کنار عناصر فیزیکی و کالبدی در شکل‌دهی به منطق شهر نقش اساسی دارند. لوئیس مامفورد[1]، جامعه‌شناس آمریکایی یکی از اولین متفکرانی بود که به اهمیت توجه به چنین رویکردی در مطالعات شهری اشاره کرد. وی از ماشینیسم حاکم بر شهرها انتقاد می‌کرد و معتقد بود که باید به‌سوی ایجاد شهرهای جدیدی برویم که ازلحاظ زیست‌محیطی و نیز ازلحاظ فرهنگی- اجتماعی سازگاری بیشتری با واقعیت جامعه داشته باشند (فکوهی، ۱۳۸۳: ۲۰۴). مامفورد به همبستگی اجتماعی و ارتباطات متقابل چهره‌به‌چهره، تحرک فکر و اندیشه و اهمیت زیباشناختی فضاهای شهری تأکید و ارتباطات یک‌جانبه و خودمحوری‌های سودجویانه را نفی می‌کرد. او معتقد بود طراحی شهری قرین بازسازی تمدن است و باید امکان همزیستی و مشارکت را برای زندگی جمعی پدید آورد (پاکزاد، ۱۳۸۶: ۴۰۳).

شهر در چنین رویکردی روایتگر داستان زیست جمعی شهروندان است. فضایی که در آن مرزهای اجتماعی ترسیم و شکسته می‌شوند و همبستگی‌های اجتماعی مداوم بر مبنای نظام‌های فرهنگی شکل می‌گیرند. کوین لینچ[2] معتقد است که فضای شهری با تسهیل جریان شهروندی ازطریق حس تعلق انسان به محیط (فضای ساخته‌شده از جنبهٔ کالبدی) و اجتماع

[1] Mumford
[2] Lynch

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

(ازطریق تسهیل کنش‌های متقابل انسان‌ها با یکدیگر) حیات مدنی را به کالبد شهر تزریق می‌کند. نقش اصلی فضای شهری در فراهم‌آوردن امکاناتی برای تسهیل روابط انسان‌ها با یکدیگر تعریف می‌شود (حبیبی، ۱۳۸۰: ۳۱). لینچ (۱۳۸۵) تصویر هر محیط شهری را به سه جزء تجزیه می‌کند: هویت، ساختار و معنی. هویت به معنای تمایزپذیری اشیا در فضای شهری و تعامل هم‌زمان آنها با یکدیگر در جهت تولید فضا است. منظور از ساختار رابطهٔ کالبدی- فضایی هر شیء هویت‌بخش شهری با اشیاء دیگر از دیدگاه شهروندان است؛ علاوه‌براین، شیء باید برای ناظر واجد پاره‌ای معانی ـ اعم از معنایی که متضمن استفاده‌ای خاص است یا معنای احساسی ـ باشد (لینچ، ۱۳۸۵: ۲۲)؛ بنابراین، فضای شهری محصول تعامل هویت، ساختار و معنی است. این عناصر در مفصل‌بندی با یکدیگر و در بافت تاریخی نظام فرهنگی یک شهر را شکل می‌دهند؛ در همین راستا دیوید هاروی[1] فضا را چیزی می‌داند که در دوره‌های مختلف و در میان جوامع متفاوت تولید شده، شکل گرفته، قالب‌بندی شده و به کار گرفته شده است. فرمی که فضا به خود می‌گیرد، شیوهٔ تولیدی را معرفی می‌کند که آرمان‌های فرهنگی جامعه‌ای معین را نیز نشان می‌دهد (فکوهی، ۱۳۸۳: ۲۱۹)؛ بنابراین، از دید هاروی فضای شهری بستری است که ارزش‌ها، هنجارها و آرمان‌های فرهنگی جامعه در آن تولید و بازتولید می‌شود؛ براین‌اساس، فضا را نباید تنها یک فرم جغرافیایی دانست، بلکه هم‌زمان محصول روابط اجتماعی و کنش‌های فرهنگی در فرایندی تاریخی است.

تلقی شهر به‌عنوان نظام فرهنگی-اجتماعی (در کنار نظام مادی-کالبدی) نشانگر اهمیت تعاملات بین شهروندان با یکدیگر ازیک‌طرف و با ساختارهای عینی شهری از طرف دیگر است. در این تعاملات ذهنی- عینی است که شهر به‌مثابه فضای واقعی شکل می‌گیرد و رشد می‌کند. آموس راپاپورت[2] در این زمینه اعتقاد دارد که فضا گفت‌وگوی میان ذهن و عین یا به عبارتی واسطهٔ گفت‌وگو میان انسان و دیگر چیزها است. عناصر کالبدی فضا دارای معنی هستند؛ بنابراین، کارکرد معنایی فضا تأثیر کالبد فضا بر متن اجتماعی است؛ یعنی سوژه‌ای که پس‌زمینهٔ عمل و رفتار به شمار می‌رود. از این منظر معنای محیط بیشتر جنبهٔ پنهان یا عملکرد پنهان فضاست تا موضوعی عملی و روشن؛ بااین‌حال معنی جدای از عملکرد نیست، بلکه مهم‌ترین جنبهٔ عملکرد است (راپاپورت، ۱۳۸۴: ۱۱).

ب. گفتمان، نظام نشانه‌ای و شهر

نظام فرهنگی- اجتماعی شهر با تولید هویت، معنا و ساختار، زندگی در شهر را برای انسان‌ها ممکن می‌کند. والتر بنیامین[3] فضای شهری را منظری هزارتو از حیات، فرهنگ، سنت و تاریخ می‌داند. منظری که خوانش لایه‌های مختلف فضای شهری را برای شهروندان میسر می‌کند. بنیامین شهر را یک کتاب حماسی می‌داند؛ کتابی که محصول به‌خاطرسپاری انسانِ پرسه‌زن در شهر است (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۹۰). تعامل اشیا، ابژه‌ها، انسان، ساختار، معنی، هویت و تاریخ، فضای شهری را تولید می‌کنند و به قول بنیامین منظر هزارتوی فرهنگی- تاریخی را شکل می‌دهند. در کنار اهمیت تولید فضای شهری، خوانش این فضا ازسوی شهروندان نیز دارای اهمیت است. در این وضعیت است که گفتمان و نظام نشانه‌ای دارای اهمیت می‌شود. البته گفتمان و نظام نشانه‌ای هم‌زمان با خوانش فضای شهری، در تولید این فضا نیز می‌تواند نقش داشته باشد. رویکردهای فرهنگی- نشانه‌شناختی به فضا و ساختار شهری تلاشی برای فهم این وضعیت هستند. نشانه‌شناسی از این راه، در بطن وضعیت‌های مادی زندگی روزمره جای می‌گیرد؛ درجایی که فضا تولید می‌شود.

گوتدینر و لاگوپولوس[4] (1986) بر تعامل بین نشانه‌ها و

[1] Harvey
[2] Rapoport
[3] Benjamin
[4] Gottdiner & Lagopoulos

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

زمینه‌های فرهنگی- اجتماعی در فضای شهری تأکید می‌کنند. آنان معتقدند که فضای شهری ازلحاظ نشانه‌شناختی دارای سه سطح عمده است: نشانه‌ها، گفتمان و نظام دلالتی. نشانه‌های شهری (سطح اول) سبب می‌شوند که افراد با محیط طبیعی، فرهنگی و اجتماعی ارتباط معنادار پیدا کنند. نظام‌های دلالتی (سطح سوم) که ارزش‌ها و معانی نسبت‌داده‌شده به نشانه‌ها هستند، ازطریق دسترسی به گفتمان قدرت (سطح دوم) فهم نشانه‌ها را برای شهروندان تسهیل می‌کنند. گفتمان قدرت در فضای شهری از مفصل‌بندی رمزگان مختلف شکل می‌گیرد. لاگوپولوس (2005) بر این باور است که رمزگان، ساختارهای مختلف معنادار هستند. هرکدام از آنها در خدمت مفصل‌بندی گفتمانی خرد هستند. دربارهٔ فضای شهری، هر رمزگان، بازنمایی‌کنندهٔ رویکردی مختلف در فضای شهری است. گفتمان فضا، همانند هر گفتمان دیگری می‌تواند در راستای دو هدف در نظر گرفته شود؛ ازیک‌طرف می‌تواند به نظام‌های ذهنی- فرهنگی ارجاع داده شود و فرایندهای اتفاق‌افتاده در فضا را در بربگیرد و از طرف دیگر می‌تواند معنای صریح فضای شهری را بیان کند. در چنین وضعیتی، رمزگان شهری می‌توانند ارجاع صریح و نیز ارجاع ضمنی به معناهای نمادین نهفته در نشانه‌های شهری را شامل شوند (Lagopoulos, 2005: 66)؛ براین‌اساس، گوتدینر و لاگوپولوس (1986) معتقدند که نشانه‌ها در شهر دارای معنای صریح و ضمنی هستند. معنای صریح در سطح ظاهر قرار دارد و به‌راحتی فهمیدنی است؛ اما معنای ضمنی تنها با ارجاع به نظام‌های دلالتی و ازطریق گفتمان‌ها است که فهمیدنی می‌شود.

بنابراین، می‌توان شهر را گفتمانی شکل‌گرفته از نشانه‌های دارای معنای صریح و ضمنی قلمداد کرد. این گفتمان فراتر از نشانه‌های شهری است و بافت و زمینهٔ فرهنگی، اجتماعی و تاریخی را نیز شامل می‌شود. لدروت[1] (1986) نشانه‌های شهری را به‌عنوان بخشی از نظام گفتمانی شهر تلقی می‌کند که در کنار زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و تاریخی، منشور گفتمانی شهر را شکل می‌دهند. این بخش‌های مختلف ازطریق «زندگی‌کردن» در شهر در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند و به همدیگر مرتبط می‌شوند. برآیند این تعاملات و ارتباطات شکل‌گیری «روایت» است. لدروت (1986) شهر را یک «متن» دارای روایت گفتمانی قلمداد می‌کند. ازنظر وی این روایت گفتمانی دارای دو سطح دلالتی است. شهر و نشانه‌های آن سطح اول مرتبهٔ دلالت را شکل می‌دهند که معنای صریح از آنها دریافت می‌شود. شهر، خیابان، جاده و میدان در این سطح قرار دارند. در سطح دوم مرتبهٔ دلالت، معنای نهان و ضمنی دریافت‌شده از این نشانه‌ها (مدلول) است که دارای اهمیت می‌شود (Ledrut, 1986: 117). در اینجا است که نظم‌های فرهنگی و اجتماعی اهمیت پیدا می‌کنند و به تولید و خوانش معنای ضمنی در روایت گفتمانی شهر کمک می‌کنند. لدروت شهر را دارای «زبان» می‌داند. شهر سوژه‌ای سخنگو است که ازطریق نشانه‌ها، استعاره‌ها، موتادها نظم‌های فرهنگی _ اجتماعی روایت و موقعیت نشانگانی خود را بیان می‌کند. جامعه ازطریق «دهان شهر» سخن می‌گوید (Ledrut, 1986: 119).

نظام‌های دلالتی، نشانه‌ها و روایت‌های گفتمانی درنهایت در خدمت فرایند معنایابی و هویت‌یابی قرار می‌گیرند. فاوکیو[2] (1986) معتقد است که در فرایند معنایابی شهر قطعات و واحدهای نشانه‌ای و استعاری مختلفی دخالت دارند؛ اما آنچه درنهایت تعیین‌کننده است، گفتمان است. فرایند معنایابی و هویت‌یابی در شهر نه براساس منطق‌های زیبایی‌شناختی، محیطی و تکنولوژیک، بلکه براساس منطق‌های گفتمانی اتفاق می‌افتد (Fauque, 1986: 142). گفتمان و فهم گفتمانی علاوه‌بر معنای صریح (آنچه دیده می‌شود)، معنای ضمنی و نهان را نیز شامل می‌شود. فضای شهری به‌مثابه نظام گفتمانی ازطریق نظم‌های فرهنگی- اجتماعی، آنچه در نگاه اول در نشانه‌های شهری نهان و غایب است را عیان می‌سازد. تقابل دیالکتیکی بین این دو سطح ضمنی و نهان رمزگان و نشانه‌های شهری و

[1] Ledrut

[2] Fauque

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

نظام‌های فرهنگی _ اجتماعی در نظمِ گفتمانی است که فضای شهری را شکل می‌دهد (Boudon, 1986: 305).

روش پژوهش

پژوهش حاضر در چارچوب پارادایم پراگماتیسم و با استفاده از رویکرد ترکیبی پژوهش به انجام رسیده است. طرح ترکیبی استفاده‌شده در این پژوهش متوالی[1] و استراتژی استفاده‌شده از نوع اکتشافی[2] است. استراتژی اکتشافی- متوالی شامل گردآوری و تحلیل داده‌های کیفی در مرحلهٔ اول و به دنبال آن گردآوری و تحلیل داده‌های کمّی در مرحلهٔ دوم مشخص می‌شود که خود براساس نتایج کیفی مرحلهٔ اول بنا نهاده می‌شوند. کانون اصلی تمرکز در این استراتژی واکاوی یک پدیده است (کرسول، ۱۳۹۱: ۲۹۰). ازآنجایی‌که استراتژی اکتشافی– متوالی شامل دو مدل اصلی تدوین ابزار[3] و تدوین طبقه‌بندی[4] است، مدل استفاده‌شده در این مطالعه باتوجه‌به اهداف پژوهش مدل تدوین طبقه‌بندی است. این مدل زمانی استفاده می‌شود که مرحلهٔ کیفی اولیه با هدف شناسایی متغیرهای اصلی، تدوین سیستم طبقه‌بندی یا طبقه‌شناسی یا تدوین نظریه‌ای جدید انجام شده است و در مرحلهٔ کمی ثانویه این نتایج به‌صورت دقیق‌تر ارزیابی یا مطالعه می‌شوند (Morgan, 1998; Teddlie & Tashakori, 1998)؛ براین‌اساس در پژوهش حاضر نیز به‌منظور شناسایی مؤلفه‌های گفتمان «اصفهان، شهر زندگی» در مرحلهٔ اول از رویکرد کیفی و روش تحلیل محتوای کیفی و تحلیل علی لایه‌بندی‌شده[5] و در مرحلهٔ دوم برای تبیین مکانیسم ارتباط بین لایه‌های گفتمان شهر زندگی از رویکرد کمّی و روش پیمایش استفاده شد.

روش مرحلهٔ اول پژوهش حاضر تحلیل محتوای کیفی و استراتژی پژوهش تحلیل علّی- لایه‌بندی‌شده است. تحلیل محتوای کیفی روش تحقیقی برای تفسیر ذهنی- محتوایی داده‌های متنی ازطریق فرایندهای طبقه‌بندی نظام‌مند، کدبندی و تم‌سازی یا طراحی الگوهای شناخته‌شده است (Hsieh & Shanon, 2005: 1278). تحلیل علّی لایه‌بندی‌شده به‌عنوان یک نظریه به دنبال ترکیب و یکپارچه‌سازی دیدگاه‌های تجربی، تعبیری، انتقادی و یادگیری حین عمل است (عنایت‌الله، ۱۳۹۲: ۹). بر مبنای این روش، پدیده‌ها در چهار قلمرو و لایهٔ مختلف شامل لایهٔ اول لیتانی[6]، لایهٔ دوم نظام و علل اجتماعی[7]، لایهٔ سوم جهان‌بینی، ساختار و گفتمان[8] و لایه چهارم استعاره و اسطوره[9] تصور می‌شوند. در مرحلهٔ دوم روش پژوهش پیمایش است. طرح پیمایشی با مطالعهٔ یک نمونه از جامعه، از روندها، نگرش‌ها یا عقاید و باورهای آن جامعه توصیفی کمّی یا عددی فراهم می‌کند. پژوهشگر نتایج حاصل از نمونه را به کل جامعه تعمیم می‌دهد یا دربارهٔ کل جامعه استنتاج می‌کند (کرسول، ۱۳۹۱: ۲۵۳). در پژوهش حاضر نیز در راستای صحت‌سنجی و اعتباربخشی به نتایج مرحلهٔ اول پژوهش و به‌منظور بررسی نگرش شهروندان درخصوص گفتمان «اصفهان شهر زندگی» در قالب توصیف‌های عددی و کمّی و همچنین تبیین رابطهٔ بین مفاهیم مربوط به این گفتمان که در مرحلهٔ قبل مشخص شده بود، از روش پیمایش استفاده شد.

[1] Sequential Design
[2] Exploratory Strategy
[3] Instrumental Development Model
[4] Taxonomy Development Model
[5] Causal Layered Analysis
[6] Litany
[7] Causes
[8] Worldview
[9] Myths

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

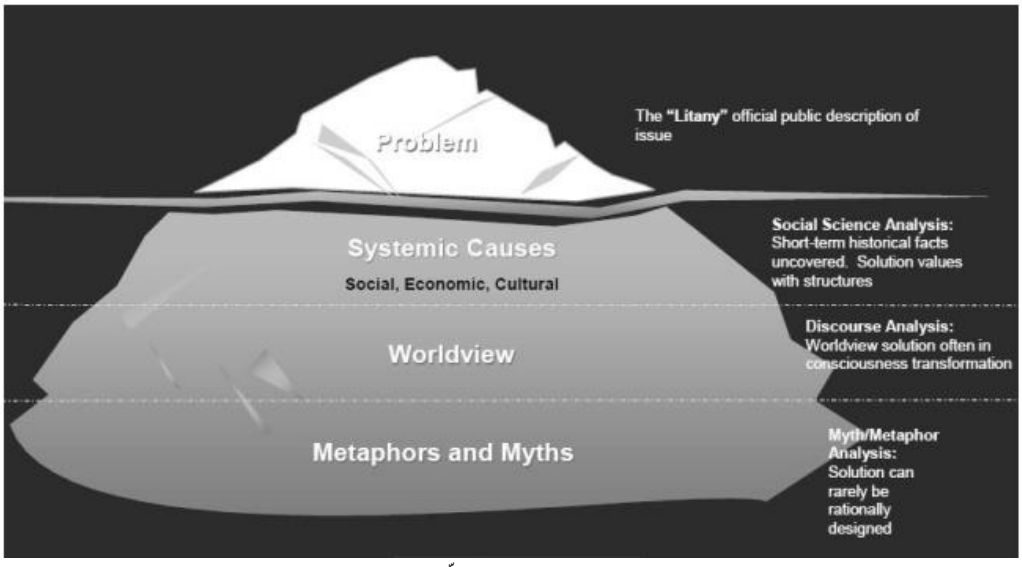

شکل ۱ - روش تحلیل علّی- لایه‌ای

Fig 1- Casual layered analysis method

جامعهٔ آماری پژوهش: در مرحلهٔ اول پژوهش جامعهٔ آماری در قسمت اسناد شامل اسناد، منابع و متون مرتبط با شهر اصفهان و در قسمت میدانی مشارکت‌کنندگان پژوهش شامل کارشناسان و مدیران شهری بوده است. جامعهٔ آماری پژوهش در بخش کمّی شهروندان ۲۵ سال به بالای شهر اصفهان بودند که طبق آخرین برآوردهای جمعیتی تعداد آنها ۱۳۱۵۷۵۹ نفر است. دلیل اصلی انتخاب افراد ۲۵ سال به بالا به‌عنوان جامعهٔ آماری پژوهش میزان درگیری آنها در فعالیت‌های مربوط به حوزهٔ شهر و شهرداری بوده است.

حجم نمونه و شیوهٔ نمونه‌گیری: در مرحلهٔ اول پژوهش، حجم نمونه مبتنی بر معیارهای مربوط به پژوهش‌های کیفی مشخص شد؛ به این معنا که درخصوص اسناد سعی بر این بوده است که همهٔ منابع و متون مرتبط با حوزهٔ سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و مدیریت شهری مطالعه شوند. در رابطه با مشارکت‌کنندگان پژوهش نیز باتوجه‌به تمرکز پژوهش‌های کیفی بر گردآوری داده‌های غنی و تفصیلی تعداد ۱۲ نفر از کارشناسان و مدیران شهری انتخاب و مطالعه شدند. در این مرحله از پژوهش شیوهٔ نمونه‌گیری پژوهش نیز هدفمند بوده است؛ به این معنا که در راستای اهداف پژوهش و به‌صورت هدفمند اسناد و منابع و همچنین مشارکت‌کنندگان پژوهش انتخاب شدند. حجم نمونهٔ پژوهش در مرحلهٔ کمّی با استفاده از نرم‌افزار Spss Sample Power و باتوجه‌به معیارهایی ازجمله درصد خطا (۵درصد)، توان آزمون (بیشتر از ۸۰درصد)، حجم اثر شاخص ضریب تعیین (کمتر از ۵درصد) و تعداد متغیرهای درگیر در تحلیل (۶ متغیر مستقل) تعداد ۶۰۰ نفر برآورد شد. شیوهٔ نمونه‌گیری در این مرحله از پژوهش از نوع احتمالی و خوشه‌ای چندمرحله‌ای بوده است. درواقع مناطق ۱۵گانهٔ شهر اصفهان به‌عنوان خوشه‌های مرحلهٔ اول، محلات این مناطق خوشه‌های مرحلهٔ دوم و بلوک‌ها و خیابان‌ها به‌عنوان خوشه‌های مرحلهٔ سوم انتخاب و پرسش‌نامه‌ها به‌صورت تصادفی در بین افراد مطالعه‌شده توزیع و تکمیل شدند.

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

Alpha	N1=	400	420	440	460	480	500	520	540	560	580	600
0.010		0.519	0.550	0.581	0.611	0.639	0.666	0.692	0.717	0.740	0.762	0.782
0.050		0.745	0.770	0.793	0.814	0.833	0.850	0.866	0.881	0.894	0.906	0.917

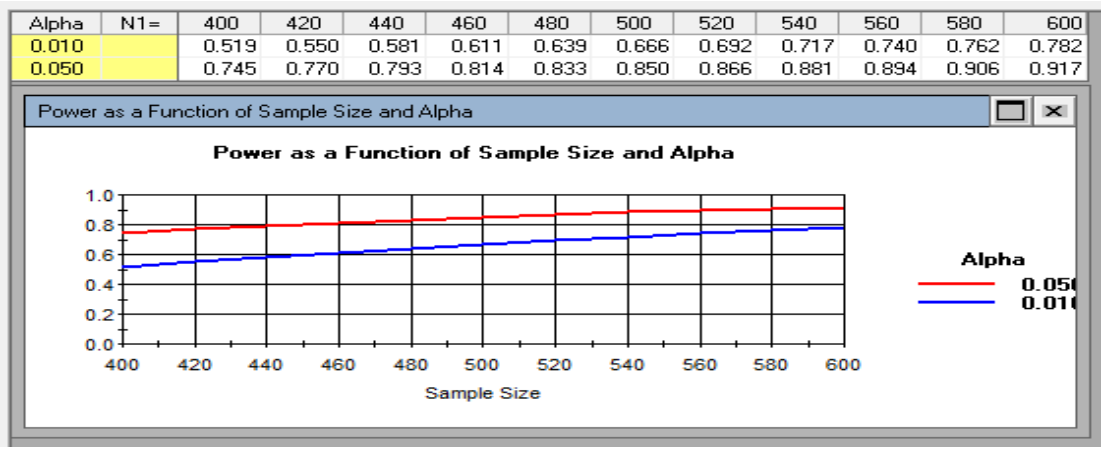

شکل ۲- برآورد حجم نمونهٔ مرحلهٔ کمّی پژوهش

Fig 2- Sample estimation of the quantitative phase

رویهٔ گردآوری داده‌ها: در مرحلهٔ اول پژوهش ابزار گردآوری داده‌ها فیش‌برداری و مصاحبه بوده است. داده‌های اسنادی این مرحله شامل اسناد توسعهٔ شهر اصفهان، مطالعات آینده‌پژوهانه دربارهٔ آیندهٔ اصفهان، مطالعات و جلسات برگزارشده توسط سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری با محوریت هویت شهر و فرهنگ عامه، مطالعات انجام‌شده توسط مدیریت خلاقیت و فناوری‌های نوین شهرداری اصفهان، مطالعات انجام‌شده توسط مرکز شورای شهر و منشور شورا، کاوش و استخراج مطالعات موجود در سامانهٔ مدیریت دانش معاونت برنامه‌ریزی شهرداری اصفهان، کاوش و استخراج داده‌های موجود در سامانهٔ رسا شهرداری اصفهان، آمارنامه اصفهان و اطلس شهر اصفهان و بیانیهٔ گام دوم انقلاب اسلامی بوده است. داده‌های میدانی حاصل از مصاحبه نیز شامل مصاحبه با تعداد دوازده نفر از صاحب‌نظران، کارشناسان و مدیران شهری اصفهان بوده است. در مرحلهٔ دوم پژوهش نیز داده‌ها با استفاده از ابزار پرسش‌نامه محقق ساخته و در بین شهروندان شهر اصفهان گردآوری شدند. پرسش‌نامه شامل مجموعه‌ای از پرسش‌های زمینه‌ای (جمعیت‌شناختی) و گویه‌های مربوط به سنجش مؤلفه‌های شهر زندگی است که در مرحلهٔ اول پژوهش شناسایی و استخراج شدند.

رویهٔ تجزیه‌وتحلیل داده‌ها: به‌منظور تجزیه‌وتحلیل داده‌ها در مرحلهٔ اول پژوهش از استراتژی حاکم بر روش تحلیل علّی- لایه‌بندی‌شده استفاده شد. درواقع بعد از گردآوری داده‌ها ازطریق منابع مذکور با استفاده از روش تحلیل محتوا این داده‌ها کدگذاری و دسته‌بندی شدند. کدگذاری و دسته‌بندی داده‌ها بر مبنای لایه‌های چهارگانهٔ روش تحلیل علّی– لایه‌بندی‌شده به انجام رسید. در مرحلهٔ دوم پژوهش نیز تجزیه‌وتحلیل داده‌ها در دو قسمت توصیفی و استنباطی به انجام رسید. در قسمت توصیفی ضمن ارائهٔ توصیفی از نمونهٔ آماری پژوهش برحسب متغیرهای جمعیت‌شناختی، متغیرهای اصلی پژوهش (مؤلفه‌های شهر زندگی) با استفاده از شاخص‌های توصیفی (گرایش مرکزی، پراکندگی و شکل توزیع) توصیف شدند. در قسمت استنباطی نیز با استفاده از مدل‌سازی معادلهٔ ساختاری واریانس‌محور فرضیه‌های پژوهش آزمون و مدل مفهومی پژوهش برازش شد.

اعتبارسنجی: درخصوص اعتباریابی تدلی و تشکری[1] (2008) در پژوهش‌های با روش ترکیبی از اصطلاح کیفیت استنتاج[2] استفاده کرده‌اند. کیفیت استنتاج دلالت بر مقبولیت و اعتمادپذیری[3] (پژوهش کیفی) و تلفیق اعتبار درونی و آماری[4] (پژوهش کمّی) پیشنهاد شده است؛ به‌عبارت‌دیگر اعتبارسنجی طرح‌های ترکیبی باید متضمن هر دو نوع اعتبارهای کمّی و

[1] Teddlie & Tashakori
[2] Good Inferences
[3] Trustworniess
[4] Validity

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

کیفی باشد (Teddlie & Tashakori, 2008؛ تدلی و تشکری، ۱۳۹۵: ۴۶۲)؛ براین‌اساس کیفیت استنتاج معیاری برای ارزیابی کیفیت نتایج به‌دست‌آمده بر مبنای یافته‌های کیفی و کمّی پژوهش است. در پژوهش حاضر نیز به‌منظور اعتباریابی پژوهش این‌گونه عمل شد:

در مرحلهٔ اول پژوهش به‌منظور اعتبارسنجی از شیوه‌های رایج اعتبارسنجی در پژوهش‌های کیفی ازجمله اعتباریابی توسط اعضا[1]، تکنیک ارزیاب یا بازرس خارجی[2] (Creswell & Miller, 2000) استفاده شد؛ به‌عبارت‌دیگر نخست، صحت یافته‌های پژوهش توسط تعدادی از افراد مطالعه‌شده تأیید شد. در ادامه علاوه‌بر پژوهشگر، شخص دیگری نیز فرایند تحلیل داده‌ها و نتایج پژوهش را بازرسی کرد و براساس نظر این شخص یافته‌ها و نتایج بازنگری شد. در مرحلهٔ کمّی پژوهش برای دستیابی به اعتبار مدنظر در پژوهش‌های کمّی مبتنی بر روش پیمایش از روش‌های ارزیابی اعتبار درونی و بیرونی[3] استفاده شد؛ اعتبار درونی نمایانگر میزان برخورداری یافته‌های پژوهش از صحت و دقت لازم و اعتبار بیرونی نشان‌دهندهٔ قابلیت تعمیم‌پذیری نتایج پژوهش به جامعهٔ وسیع‌تر است (Campbell & Stanley, 1963؛ دواس، ۱۳۷۸؛ سرمد و همکاران، ۱۳۹۵)؛ بنابراین، در ارتباط با اعتبار درونی مؤلفه‌های مدنظر عبارت‌اند از: انتخاب دقیق افراد، ابزار اندازه‌گیری دارای اعتبار (محتوا و سازه) و قابلیت اعتماد، کنترل سوگیری پژوهشگر، کنترل عامل زمان و استفاده از تحلیل‌های آماری متناسب با آزمون فرضیه‌های پژوهش و در ارتباط با اعتبار بیرونی مؤلفه‌های مدنظر عبارت‌اند از: معرف‌بودن نمونهٔ آماری (استفاده از روش نمونه‌گیری احتمالی)، یکدست‌بودن ابزار گردآوری اطلاعات (پرسش‌نامهٔ حضوری)، کفایت حجم نمونه، استفاده از پرسش‌نامهٔ ساختارمند و بالابودن دقت برآورد (سطح اطمینان ۹۵درصد در آزمون فرضیه‌های پژوهش).

یافته‌های کیفی پژوهش (تحلیل علّی_ لایه‌بندی‌شده)

یافته‌های پژوهش در این مرحله مبتنی بر الزامات لایه‌های چهارگانهٔ روش تحلیل علّی لایه‌بندی‌شده به شرح زیر است:

جدول ۱- یافته‌های مرحلهٔ اول پژوهش

Table 1- The Qualitative Phase Findings

ردیف	لایه	وضعیت
۱	مسائل آشکار	زیست‌پذیری پایین
۲	علل سیستمی	واگرایی سیستمی/ گسست اجتماعی
۳	جهان‌بینی و گفتمان	اختلال گفتمانی
۴	استعاره و اسطوره	شهرداری: غیرقابل‌اعتماد / شهرداری‌چی شهر: شهر بی‌مبالات/ یخ زیرآفتاب شهروندان: کاشی‌های شکسته

لایهٔ مسائل آشکار: از وضعیت‌سنجی امروز اصفهان باتوجه‌به منابع و بررسی‌ها آنچه بیشتر در سطح مسائل آشکار مطرح است، مسئلهٔ زیست‌پذیری پایین است که در حوزهٔ زیست‌محیطی و مدیریت شهری نمادهای مشخصی دارد و در داده‌ها و آمارها هم خودش را به‌خوبی نشان می‌دهد. البته در کنار آن مسئلهٔ دیگری هم هست با عنوان «احساس زیست‌پذیری پایین»؛ ممکن است جامعه احساسی نسبت به وضعیتش داشته باشد که واقعی هم نباشد. بعضی از شاخص‌ها وجود دارند که ممکن است وضعیت آن در مقایسه با آمار جهانی خیلی هم بد نباشد، اما جامعه ممکن است این ذهنیت و احساس را داشته باشد؛ بااین‌حال در این لایه مسئلهٔ اساسی شهر موضوع زیست‌پذیری پایین در راستای مؤلفه‌هایی ازجمله زیست شهری به معنای عام، زیست اجتماعی و زیست اقتصادی است.

لایهٔ علل سیستمی: آنچه در لایهٔ سیستمی و ساختاری وضعیت مسائل لایهٔ اول را پشتیبانی می‌کند، واگرایی سیستمی و گسست در فضای جامعه است. از یک‌سو، گسست‌های مختلف نسلی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و... در بین شهروندان شهر اصفهان فضای جامعه را دچار نوعی عدم انسجام و یکپارچگی کرده است. از سوی دیگر، واگرایی نهادها و ساختارها که منجر به عدم اجماع و هماهنگی در

[1] Member Check
[2] Independent Coders
[3] Internal & External Validity

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

جهت و برنامهٔ نهادها، ساختارها و افراد شده است؛ بنابراین، می‌توان گفت که در این لایه مسئلهٔ اصلی شهر در راستای دو مؤلفهٔ گسست اجتماعی در بین شهروندان جامعه و عدم همگرایی یا به عبارت دقیق‌تر گسست و واگرایی بین نهادهای مدیریت شهری با همدیگر و با مردم در جهت حل مسائل و چالش‌های شهر بروز و ظهور یافته است.

لایهٔ گفتمان یا جهان‌بینی: درمجموع یک چتر گفتمانی واحدی وجود ندارد که بتواند فضای شهر، شهروندان و شهرداری را در یک مسیر قرار بدهد. استفاده از ادبیات‌های متعدد و مختلف در سیاست‌گذاری‌ها و سوداهای بی‌نسبت با مسائل و سیاست‌گذاری‌ها برای نیل به وضعیت مطلوب، درمجموع وضعیت همراه با اختلال گفتمانی را برای شهر رقم زده است؛ به‌عبارت‌دیگر، در این لایه مدیریت شهری دچار نوعی عدم اجماع یا به عبارتی تشویش و اختلال در ساحت نظری و گفتمانی برای ترسیم چشم‌انداز شهر است. تشویش و اختلالی که در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری نمود یافته است.

لایهٔ استعاره و اسطوره: در این لایه چون به مسئلهٔ راهکارها و خط‌مشی‌ها با جزییات بیشتری نیاز است، بنابراین توصیف وضعیت شهر به تفکیک شهرداری، شهر و شهروندان ارائه شده است:

استعاره از شهرداری- غیرقابل‌اعتماد: معمولاً آن محتوایی است که در ته‌نشست ذهنی جامعه دربارهٔ شهرداری وجود دارد، واژه‌هایی که مردم راجع به شهرداری استفاده می‌کنند؛ ازجمله: «دستش در جیب مردم است»، «قلدر»، «پولش حلال نیست»، «ظالم»، «رقیب مردم»، «کار راه نینداز»، «شهرداری‌چی» و... درمجموع تصویر مجموعه‌ای غیرقابل‌اعتماد را نشان می‌دهد؛ به‌عبارت‌دیگر، فضای مفهومی پنداشت و نگرش شهروندان به شهرداری بیانگر نوعی عدم اطمینان و بی‌اعتمادی آنها به مجموعهٔ شهرداری و عملکرد این نهاد در حوزه‌های مختلف است.

استعاره از شهر- شهر بی‌مبالات؛ مبالات به معنای تدبیر و اندیشه داشتن و پرواداشتن است و در مقابل به این معنا است که آن تدبیر و نظمی که در اصفهان بوده است و توجه مردم به تعادل و حساب‌وکتاب شهر، دیگر وجود ندارد. از ساخت‌وساز آن گرفته تا حمل‌ونقل و... شهر در این نگاه، شهری است که هرچقدر جلوتر آمده است، از مبالات فاصله گرفته و به سمت بی‌مبالاتی رفته است. بی‌مبالاتی به معنای بی‌توجهی به تاریخ و طبیعت، بی‌پروایی در برنامه‌ریزی و اجرا، بی‌نظمی و ناهماهنگی در کالبد و روح شهر، بی‌توجهی به حال و آیندهٔ شهر است.

استعاره از شهروندان-کاشی‌های شکسته؛ در حوزهٔ فرهنگی شهروندان از تعبیری با عنوان «کاشی‌های شکسته» استفاده شده است. کاشی یکی از نمادهای اصفهان در حوزهٔ معماری است و خاصیتش این است که حالت پازل‌مانند دارد. وقتی نقش‌ونگارش سر جای خودش باشد زیباست؛ ولی وقتی اینها را بدون یک نظم با شکستگی، اعوجاج و یک چینش غیرهنرمندانه کنار هم قرار دهید، تصویر زیبایی را به نمایش نمی‌گذارد. خرده‌فرهنگ‌های موجود در اصفهان هرکدامشان گوهر گران‌بهایی هستند؛ ولی نحوهٔ هم‌گرایی اینها در فضای هویت اصفهانی چیزی است که درگذر این سال‌ها ممکن است دچار اختلال‌هایی شده باشد. استعارهٔ کاشی‌های شکسته اشاره دارد به کاهش حس تعلق و مسئولیت‌پذیری در قبال شهر و شهروندان، نازیبایی‌های خُلقی و رفتاری، اختلال و عدم فراگیری هویت اصفهانی که همچون همسایگانی غریب با یکدیگر هستند.

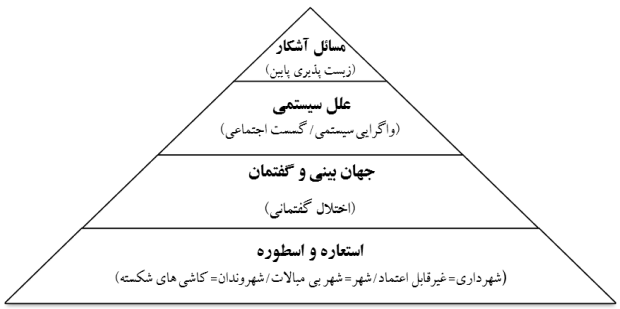

شکل ۳- وضعیت امروز اصفهان در لایه‌های چهارگانهٔ روش علّی-لایه‌بندی‌شده

Fig 3- Current Situation of Isfahan in the Four Layers of Casual Layered Analysis

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

پیوند مرحلهٔ کیفی با مرحلهٔ کمّی

در پژوهش‌هایی که با استراتژی اکتشافی– متوالی به انجام می‌رسند، تلفیق و ترکیب یافته‌های پژوهش در دو مرحله انجام می‌شود؛ مرحلهٔ اول وقتی است که پژوهشگر براساس یافته‌های حاصل از مرحلهٔ اول (کیفی) مدل مفهومی (نظری) و فرضیه‌های مرحلهٔ دوم (کمّی) را به‌منظور آزمون در جامعهٔ بزرگ‌تر تدوین می‌کند؛ براین‌اساس نخستین اقدام برای تدوین مدل مفهومی پژوهش در مرحلهٔ کمّی، مشخص‌کردن متغیر وابسته و در ادامه متغیرهای مستقل و میانجی است که در ارائهٔ تبیین متغیر وابسته ضروری است به آنها توجه شود. باتوجه‌به اینکه در روش تحلیل علّی لایه‌بندی‌شده مسیر تأثیرگذاری لایه‌ها بر همدیگر از لایهٔ استعاره و اسطوره شروع و به لایهٔ لیتانی ختم می‌شود؛ بنابراین، لایهٔ استعاره و اسطوره نقش متغیر مستقل، لایه‌های گفتمان و جهان‌بینی و لایه علل سسیستمی نقش متغیرهای میانجی و درنهایت لایهٔ لیتانی نقش متغیر وابسته را دارد. گفتنی است متغیرهای هر لایه نیز امکان تأثیرگذاری بر همدیگر را دارند؛ بر همین اساس مدل مفهومی پژوهش در مرحلهٔ کمّی به شرح زیر است:

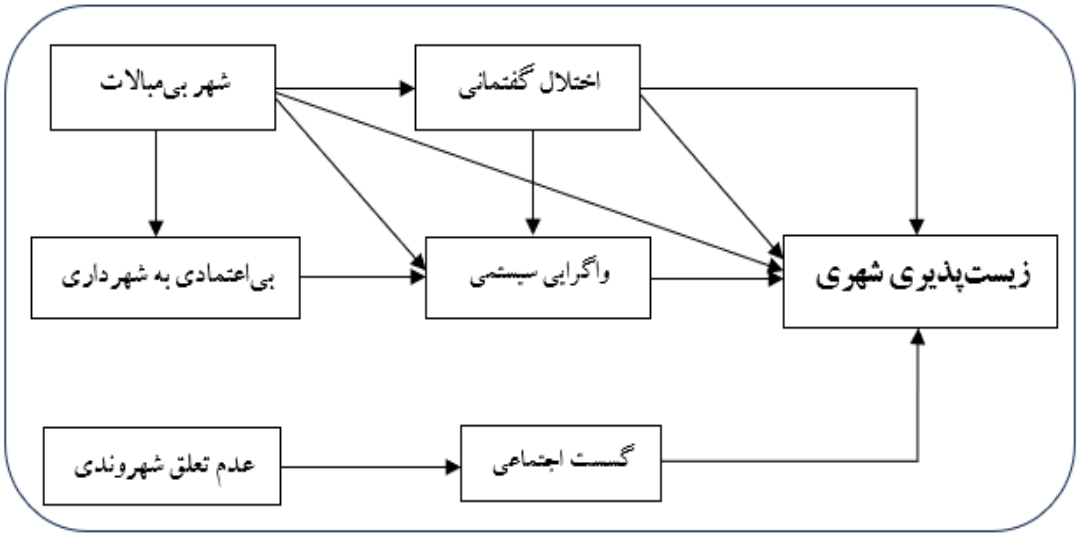

شکل ۴- مدل نظری (مفهومی) پژوهش

Fig 4- Theoretical (Conceptual) model of research

فرضیه‌های پژوهش

- ارزیابی شهروندان از بی‌مبالاتی شهر بر بی‌اعتمادی آنها به شهرداری تأثیر دارد.
- ارزیابی شهروندان از بی‌مبالاتی شهر بر ارزیابی آنها از وجود اختلال گفتمانی تأثیر دارد.
- عدم تعلق شهروندی شهروندان بر گسست اجتماعی تأثیر دارد.
- ارزیابی شهروندان از بی‌مبالاتی شهر، بی‌اعتمادی به شهرداری و وجود اختلال گفتمانی بر ارزیابی آنها از وجود واگرایی سیستمی تأثیر دارد.
- ارزیابی شهروندان از وجود اختلال گفتمانی، واگرایی سیستمی و گسست اجتماعی بر ارزیابی آنها از زیست‌پذیری شهری تأثیر دارد.

تعریف عملیاتی متغیرهای پژوهش

تعریف عملیاتی متغیرهای مربوط به شهر زندگی بر مبنای فضای مفهومی این متغیرها در مرحلهٔ اول پژوهش به انجام رسیده است. درواقع بر مبنای کدها و مفاهیم اختصاص‌داده‌شده به این مفاهیم برای هریک از آنها تعدادی گویه اختصاص داده شده است. به‌منظور تدوین گویه‌ها سعی شده است تا تمام ابعاد و مؤلفه‌های این مفاهیم به‌نحو مطلوبی پوشش داده شوند:

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

جدول ۲- تعریف عملیاتی متغیرهای پژوهش در مرحلهٔ کمّی

Table 2- Operational Definition of Research Variables in the Quantitative Phase

متغیر	ابعاد	تعداد گویه		دامنهٔ تغییرات	
				حداقل	حداکثر
زیست‌پذیری شهری	زیستی	۴			
	اقتصادی	۶			
	اجتماعی	۶			
واگرایی سیستمی	بین نهادها	۴	۱۲		
	شهرداری	۴			
	مردم و نهادها	۴			
گسست اجتماعی	–	۶		۱	۵
اختلال گفتمانی	–	۶			
بی‌اعتمادی به شهرداری	–	۱۲			
شهر بی‌مبالات	–	۶			
عدم تعلق شهروندی	احساس تعلق‌نداشتن	۵	۱۵		
	خلقیات مثبت	۷			
	خلقیات منفی	۳			

اعتبار و پایایی ابزار سنجش: در مرحلهٔ کمّی پژوهش علاوه‌بر توجه به اعتبار درونی[1] که نمایانگر میزان برخورداری یافته‌های پژوهش از صحت و دقت لازم است و اعتبار بیرونی[2] که بیانگر قابلیت تعمیم‌پذیری نتایج پژوهش به جامعهٔ وسیع‌تر است، برای بررسی اعتبار ابزار سنجش در این مرحله از دو روش اعتبار محتوا (اعتبار صوری و نسبت روایی محتوا[3]) و اعتبار سازه (رویکرد تحلیل عاملی[4]) استفاده شد. به این معنا که برای احراز اعتبار ابزار سنجش (پرسش‌نامه) مربوط به سنجش گفتمان «اصفهان، شهر زندگی» ضمن استفاده از شیوهٔ اعتبار محتوا و شاخص‌های مرتبط با آن (نسبت روایی محتوا) از اعتبار سازه و رویکرد تحلیل عاملی تأییدی و شاخص‌های مربوط به آن شامل اعتبار همگرا[5] (شاخص متوسط واریانس استخراج‌شده)[6] و اعتبار ممیز[7] (بارهای عاملی متقاطع[8]، معیار فورنل و لارکر[9] و شاخص خصیصهٔ متفاوت – خصیصهٔ یکسان[10]) استفاده شد.

[1] Internal Validity
[2] External Validity
[3] Content Validity Ratio (CVR)
[4] Factor Analysis
[5] Convergent Validity
[6] Average Variance Extracted
[7] Discriminant Validity
[8] Cross Loadings
[9] Fornell & Larcker
[10] Hetero-Trait Mono-Trait Ratio

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

جدول ۳- برآورد مقادیر مربوط به شاخص اعتبار همگرا (AVE) و ضریب آلفای کرونباخ

Table 3- Values estimation of convergent validity index (AVE) and cronbach's alpha coefficient

متغیر	ابعاد	AVE	ضریب آلفا
زیست‌پذیری	مسائل زیستی	۰/۵۰	۰/۷۴
	مسائل اقتصادی	۰/۵۱	۰/۷۹
	مسائل اجتماعی	۰/۵۰	۰/۸۲
واگرایی سیستمی	بین نهادی	۰/۷۱	۰/۸۶
	مجموعهٔ شهرداری	۰/۶۱	۰/۷۹
	نهادها و مردم	۰/۶۰	۰/۷۸
گسست اجتماعی	–	۰/۵۰	۰/۷۳
اختلال گفتمانی	–	۰/۵۲	۰/۷۵
بی‌اعتمادی به شهرداری	–	۰/۵۶	۰/۷۵
شهر بی‌مبالات	–	۰/۵۱	۰/۷۲
عدم تعلق شهروندی	احساس عدم تعلق	۰/۵۲	۰/۷۹
	خلقیات مثبت	۰/۵۴	۰/۸۱
	خلقیات منفی	۰/۵۱	۰/۷۰

مقادیر مربوط به شاخص AVE نشان‌دهندهٔ اعتبار همگرای مربوط به ابزار سنجش متغیرهای پژوهش و مقدار ضریب آلفای کرونباخ گویای دقت اندازه‌گیری ابزار سنجش این متغیرها و قابلیت اعتماد آنهاست.

یافته‌های مرحلهٔ کمّی (پیمایش)

یافته‌های توصیفی

توزیع نمونهٔ آماری پژوهش برحسب جنس بیانگر این بوده است که ۵۱/۲درصد از نمونهٔ آماری پژوهش را مردان و ۴۸/۸درصد را زنان تشکیل داده‌اند. برحسب متغیر سن ۱۴/۵درصد از نمونهٔ آماری پژوهش بین ۲۵ تا ۲۹ سال، ۱۷درصد بین ۳۰ تا ۳۴ سال، ۱۳/۸درصد بین ۳۵ تا ۳۹ سال، ۱۱درصد بین ۴۰ تا ۴۴ سال، ۱۱/۲درصد بین ۴۵ تا ۴۹ سال، ۸/۳درصد بین ۵۰ تا ۵۴ سال، ۸/۳درصد بین ۵۵ تا ۵۹ سال و ۱۵/۸درصد ۶۰ سال به بالا بوده‌اند. باتوجه‌به وضعیت سکونت ۷۴/۷درصد از نمونهٔ آماری پژوهش را افراد بومی و ۲۵/۳درصد را افراد غیربومی تشکیل داده‌اند. حداقل سابقهٔ سکونت افراد مطالعه‌شده در شهر اصفهان ۱۰ سال و حداکثر ۷۵ سال و میانگین سابقهٔ سکونت در بین نمونهٔ آماری پژوهش حدود ۳۹ سال بوده است.

جدول ۴- توصیف متغیرهای شهر زندگی

Table 4- Descriptive statistics of life city variables

متغیر	میانگین	انحراف معیار	واریانس	کجی	کشیدگی
زیست‌پذیری شهری	۲/۳۹	۰/۵۷	۰/۳۳	۰/۱۰	۰/۲۵
واگرایی سیستمی	۲/۹۹	۰/۶۶	۰/۴۴	۰/۱۰	-۰/۷۶
گسست اجتماعی	۳/۴۱	۰/۷۴	۰/۵۴	-۰/۳۲	-۰/۳۰
اختلال گفتمانی	۳/۰۸	۰/۶۵	۰/۴۳	۰/۱۱	-۰/۴۳
بی‌اعتمادی به شهرداری	۳/۱۰	۰/۵۹	۰/۳۴	۰/۱۶	۰/۱۲
شهر بی‌مبالات	۲/۹۳	۰/۶۶	۰/۶۶	۰/۴۳	-۰/۳۶
عدم تعلق شهروندی	۲/۸۸	۰/۳۴	۰/۱۲	۰/۱۱	۰/۵۰

برآورد مقادیر جدول (۴) نشان‌دهندهٔ این است که میانگین‌های متغیرهای زیست‌پذیری شهری، واگرایی

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

سیستمی، شهر بی‌مبالات و عدم تعلق شهروندی در بین نمونهٔ آماری پژوهش کمتر از حد متوسط (۳) و میانگین متغیرهای گسست اجتماعی، اختلال گفتمانی و بی‌اعتمادی به شهرداری بیشتر از حد متوسط برآورد شده است.

یافته‌های استنباطی

پرسش (۱). ارزیابی شهروندان شهر اصفهان از متغیرهای گفتمان شهر زندگی در چه وضعیتی است؟

برای پاسخ به این پرسش از آزمون تی تک‌نمونه‌ای استفاده شد. باتوجه‌به دامنهٔ تغییرات مربوط به سنجش این متغیرها (۱ تا ۵) عدد ۳ به‌عنوان مقدار مبنای ارزیابی شهروندان در نظر گرفته شد. برآوردهای مربوط به این آزمون در جدول (۵) گزارش شده است:

جدول ۵- برآورد مقادیر آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای برآورد وضعیت متغیرهای شهر زندگی

Table 5- Estimated values of one-sample t-test to determine the status of life city variables

متغیر	آمار توصیفی		آمار استنباطی			
			Test Value: 3			
	میانگین	انحراف معیار	تفاوت میانگین	آماره t	درجه آزادی	Sig
زیست‌پذیری شهری	۲/۳۹	۰/۵۷	-۰/۶۰	-۰/۲۵		۰/۰۰۱
واگرایی سیستمی	۲/۹۹	۰/۶۶	-۰/۰۱	-۰/۱۸		۰/۸۵۴
گسست اجتماعی	۳/۴۱	۰/۷۴	۰/۴۱	۱۳/۵۶		۰/۰۰۱
اختلال گفتمانی	۳/۰۸	۰/۶۵	۰/۰۸	۳/۱۴	۵۹۹	۰/۰۰۱
بی‌اعتمادی به شهرداری	۳/۱۰	۰/۵۹	۰/۱۰	۴/۱۵		۰/۰۰۱
شهر بی‌مبالات	۲/۹۳	۰/۶۶	-۰/۰۷	-۲/۵۲		۰/۰۱۲
عدم تعلق شهروندی	۲/۸۸	۰/۳۴	-۰/۱۲	-۸/۵۸		۰/۰۰۱

برآورد مقادیر آزمون تی تک‌نمونه‌ای نشان‌دهندهٔ این است که ارزیابی شهروندان دلالت بر زیست‌پذیری شهری پایین، واگرایی سیستمی در حد متوسط، وجود گسست اجتماعی، اختلال گفتمانی، اعتماد کم به شهرداری، شهر به‌نسبت بی‌مبالات و احساس تعلق به‌نسبت مطلوب به شهر دارد.

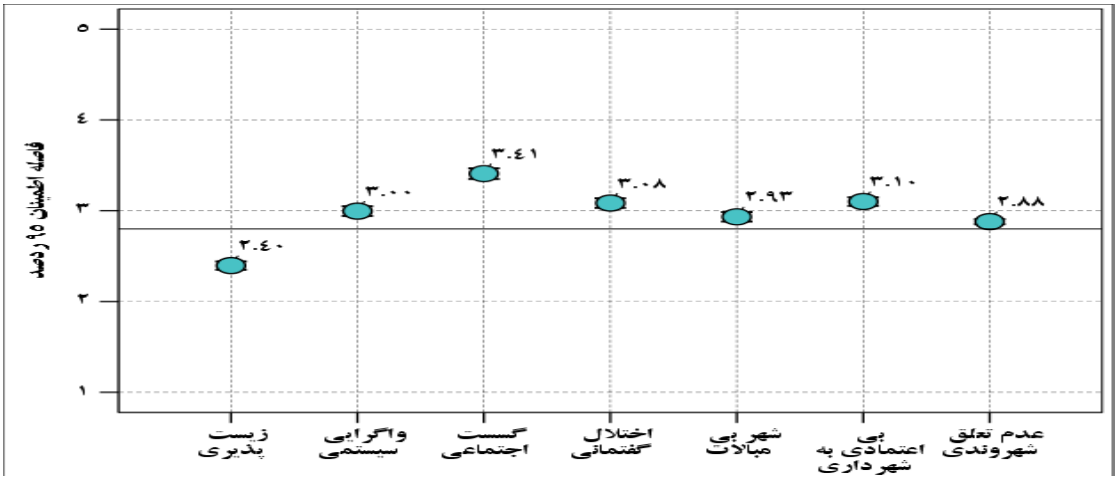

نمودار ۱- برآورد میانگین متغیرهای شهر زندگی

Diagram 1- Estimated mean of the life city variables

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

مدل‌سازی معادله ساختاری

در این قسمت ابتدا اثرات مستقیم مدل مفهومی پژوهش، در ادامه اثرات غیرمستقیم این متغیرها و درنهایت نیز مدل مفهومی پژوهش با استفاده از رویکرد مدل‌سازی معادلهٔ ساختاری واریانس‌محور آزمون شده‌اند. دلیل اصلی استفاده از این رویکرد ماهیت اکتشافی پژوهش است. قبل از آزمون فرضیه‌ها و برازش مدل مفهومی پژوهش، ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش و پیش‌فرض‌های مدل‌سازی معادلهٔ ساختاری گزارش شده است:

جدول ۶- ماتریس همبستگی متغیرهای وضعیت موجود شهر زندگی

Table 6- Correlation matrix of the current situation variables of the life city

متغیر	شهر بی‌مبالات	عدم تعلق شهروندی	بی‌اعتمادی به شهرداری	اختلال گفتمانی	واگرایی سیستمی	گسست اجتماعی
عدم تعلق شهروندی	۰/۰۸*					
بی‌اعتمادی به شهرداری	۰/۵۳**	۰/۰۶				
اختلال گفتمانی	۰/۳۷**	۰/۰۵	۰/۴۶**			
واگرایی سیستمی	۰/۴۹**	۰/۰۶	۰/۵۸**	۰/۴۶**		
گسست اجتماعی	۰/۰۳	۰/۰۷	۰/۰۴	۰/۱۶**	-۰/۰۱	
زیست‌پذیری شهری	-۰/۲۲	۰/۰۱	-۰/۱۲	-۰/۱۵	-۰/۲۵	۰/۰۴

باتوجه‌به اینکه اجرای مدل‌سازی معادلهٔ ساختاری واریانس‌محور مستلزم رعایت مجموعه‌ای از پیش‌فرض‌ها ازجمله حجم بهینهٔ نمونه، داده‌های پرت چندمتغیره[1] و هم خطی چندگانه است؛ بنابراین، این پیش‌فرض‌ها به شرح زیر مدنظر قرار گرفتند: ۱. حجم بهینهٔ نمونه: در پژوهش حاضر با مدنظر قراردادن حد بالای نسبت حجم نمونه به تعداد متغیرهای مشاهده‌شده و پارامترهای آزاد (نسبت ۲۰ به ۱)، پیچیدگی مدل، روش برآورد پارامترهای آزاد (برآورد خودگردان‌سازی[2])، حجم داده‌های مفقود (کمتر از ۵درصد) و رابطهٔ نرمالیتی چندمتغیره با حجم نمونه، اصل بر این گذاشته شد که تعداد حجم نمونه ۶۰۰ نفر به‌منظور اجرای مدل‌سازی معادلهٔ ساختاری واریانس‌محور کفایت لازم را دارد. ۲. داده‌های پرت چندمتغیره: در این پژوهش پیش از برآورد پارامترها در مدل معادلهٔ ساختاری مربوط به هریک از فرضیه‌های پژوهش موارد پرت چندمتغیره با استفاده از شاخص فاصلهٔ ماهالونوبیس[3] مشخص و از تحلیل کنار گذاشته شدند. ۳. هم‌خطی چندگانه[4]: به‌منظور بررسی هم خطی بین متغیرهای مستقل پژوهش در مدل‌های معادلهٔ ساختاری از مقادیر مربوط به دو شاخص رایج عامل تورم واریانس[5] و شاخص تحمل[6] استفاده شد که نتایج بیانگر وضعیت مطلوب هم‌خطی بین این متغیرها بود.

فرضیهٔ (۱). نگرش شهروندان به شهر بی‌مبالات بر بی‌اعتمادی آنها به شهرداری تأثیر دارد. برآوردهای مربوط به اثر متغیر نگرش شهروندان به شهر بی‌مبالات بر بی‌اعتمادی آنها به شهرداری در شکل (۵) و جدول (۷) گزارش شده است:

[1] Multivariate Outliers
[2] Bootstraping
[3] Mahalanobis Distance
[4] Multicollinearity
[5] Variance Inflation Factor (VIF)
[6] Tolerance

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

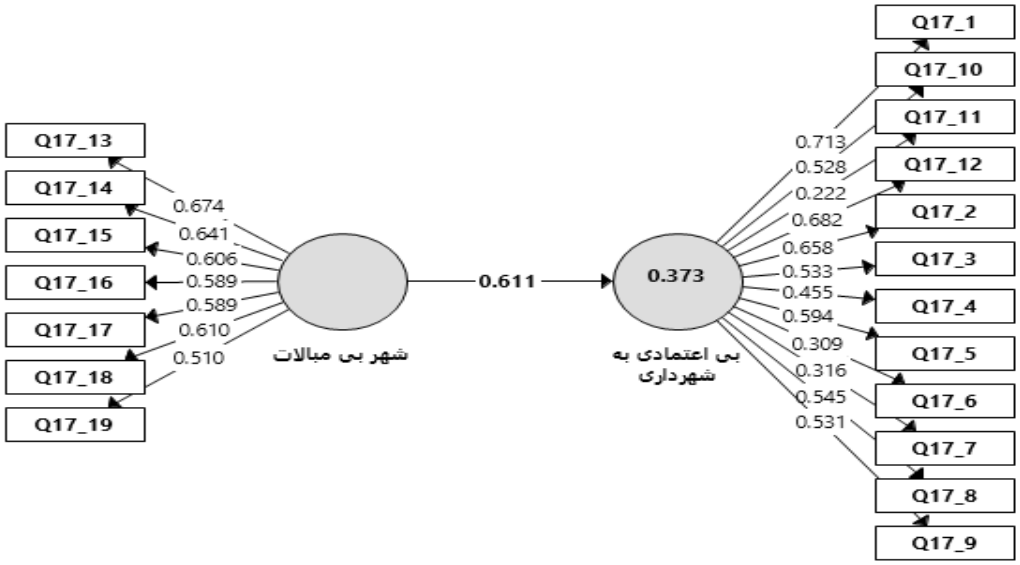

شکل ۵- مدل معادلهٔ ساختاری اثر شهر بی‌مبالات بر بی‌اعتمادی به شهرداری

Fig 5- Structural equation model of the effect of remiss city on distrust in the municipality

جدول ۷- برآورد مقادیر اثر شهر بی‌مبالات بر بی‌اعتمادی به شهرداری

Table 7- Estimated values of the effect of remiss city on distrust in the municipality

شاخص	Chi - Square	SRMR[1]	NFI[2]
مقدار	۱۱۲۹/۱۲	۰/۰۸	۰/۷۰

متغیر مستقل	مسیر	متغیر وابسته	ضریب تعیین	برآورد		
				Beta	CR	P. Value
شهر بی‌مبالات	<---	**بی‌اعتمادی به شهرداری**	۰/۳۷	۰/۶۱	۲۴/۶۰	۰/۰۰۱

[1] Standardized Root Mean Square Residuals [2] Normed Fit Index

مقادیر برآوردشده در جدول (۷) نشان‌دهندهٔ این است: الف. نگرش شهروندان به شهر بی‌مبالات ۳۷درصد از واریانس متغیر بی‌اعتمادی به شهرداری را تبیین می‌کند. باتوجه‌به مقادیر مربوط به حجم اثر شاخص ضریب تعیین این متغیر در حد بالا توان تبیین واریانس متغیر بی‌اعتمادی به شهرداری را دارد؛ ب. اثر متغیر شهر بی‌مبالات بر بی‌اعتمادی به شهرداری برابر با مقدار (۰/۶۱) و به لحاظ آماری معنادار است ($p \leq$ ۰/۰۵)؛ بنابراین، فرضیهٔ پژوهش مبنی بر تأثیر نگرش شهروندان به شهر بی‌مبالات بر بی‌اعتمادی به شهرداری تأیید می‌شود. باتوجه‌به مقدار ضریب، اثر این متغیر مستقیم و در حد بالا برآورد می‌شود؛ به این معنا که در بین بخش زیادی از شهروندان افزایش نگرش به شهر بی‌مبالات می‌تواند منجر به تقویت بی‌اعتمادی به شهرداری شود.

فرضیهٔ (۲). نگرش شهروندان به بی‌مبالاتی شهر بر نگرش آنها به اختلال گفتمانی تأثیر دارد. برآوردهای مربوط به اثر متغیر شهر بی‌مبالات بر اختلال گفتمانی در شکل (۶) و جدول (۸) گزارش شده است:

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

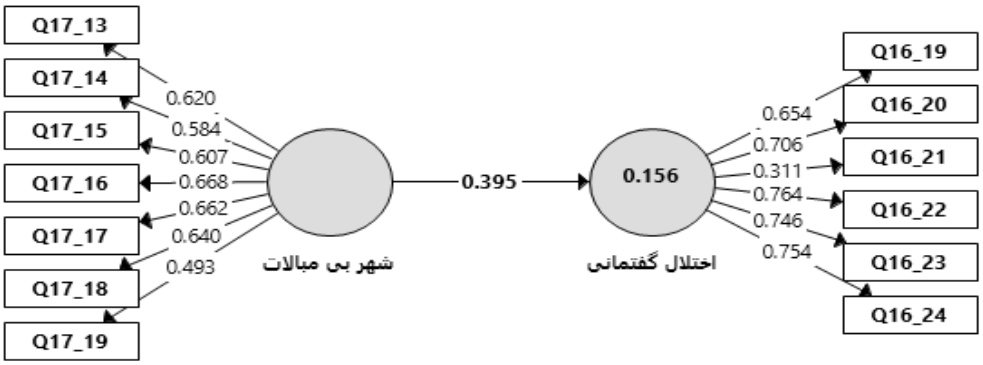

شکل ۶- مدل معادلهٔ ساختاری اثر شهر بی‌مبالات بر اختلال گفتمانی

Fig 6- Structural equation model of the effect of remiss city on discursive disorder

جدول ۸- برآورد مقادیر اثر شهر بی‌مبالات بر اختلال گفتمانی

Table 8- Estimated Values of the Effect of Remiss City on Discursive Disorder

شاخص	Chi - Square	SRMR	NFI
مقدار	۴۹۰/۷۵	۰/۰۸	۰/۷۳

متغیر مستقل	مسیر	متغیر وابسته	ضریب تعیین	برآورد		
				Beta	CR	P. Value
شهر بی‌مبالات	<---	**اختلال گفتمانی**	۰/۱۶	۰/۳۹	۱۰/۳۱	۰/۰۰۱

مقادیر برآوردشده در جدول (۸) نشان‌دهندهٔ این است: الف. نگرش شهروندان به شهر بی‌مبالات ۱۶درصد از واریانس متغیر نگرش به اختلال گفتمانی را تبیین می‌کند. باتوجه‌به مقادیر مربوط به حجم اثر شاخص ضریب تعیین این متغیر در حد متوسط توان تبیین واریانس متغیر نگرش به اختلال گفتمانی را دارد؛ ب. اثر متغیر شهر بی‌مبالات بر اختلال گفتمانی برابر با مقدار (۰/۳۹) و به لحاظ آماری معنادار است ($p \leq$ ۰/۰۵)؛ بنابراین، فرضیهٔ پژوهش مبنی بر تأثیر نگرش شهروندان به شهر بی‌مبالات بر نگرش به اختلال گفتمانی تأیید می‌شود. باتوجه‌به مقدار ضریب، اثر این متغیر مستقیم و در حد متوسط برآورد می‌شود؛ به این معنا که در بین بخش چشمگیری از شهروندان نگرش به شهر بی‌مبالات می‌تواند منجر به تقویت نگرش مثبت به وجود اختلال گفتمانی شود.

فرضیهٔ (۳). عدم تعلق شهری شهروندان بر گسست اجتماعی تأثیر دارد. برآوردهای مربوط به اثر متغیر عدم تعلق شهری شهروندان بر گسست اجتماعی در شکل (۷) و جدول (۹) گزارش شده است:

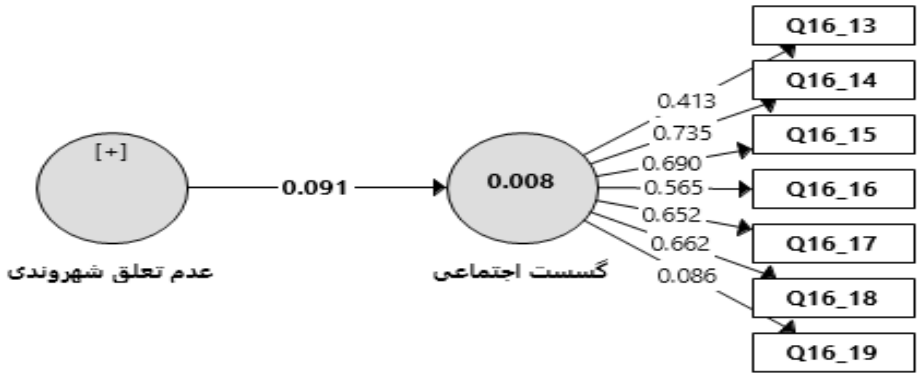

شکل ۷- مدل معادلهٔ ساختاری اثر عدم تعلق شهروندی بر گسست اجتماعی

Fig 7- Structural equation model of the effect unbelonging to citizenship on social discontinuity

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

جدول ۹- برآورد مقادیر اثر عدم تعلق شهروندی بر گسست اجتماعی

Table 9- Estimated values of the effect of unbelonging to citizenship on social discontinuity

شاخص	Chi - Square	SRMR	NFI
مقدار	۲۴۱/۱۵	۰/۰۹	۰/۶۶

متغیر مستقل	مسیر	متغیر وابسته	ضریب تعیین	برآورد		
				Beta	CR	P. Value
عدم تعلق شهروندی	<---	**گسست اجتماعی**	۰/۰۱	۰/۰۹	۱/۱۵	۰/۲۴۹

مقادیر برآوردشده در جدول (۹) نشان‌دهندهٔ این است: الف. عدم تعلق شهروندی ۱درصد از واریانس متغیر گسست اجتماعی را تبیین می‌کند. باتوجه‌به مقادیر مربوط به حجم اثر شاخص ضریب تعیین، این متغیر در حد بسیار ضعیف توان تبیین واریانس متغیر گسست اجتماعی را دارد؛ ب. اثر متغیر عدم تعلق شهروندی شهر بر گسست اجتماعی برابر با مقدار (۰/۰۹) است و به لحاظ آماری معنادار نیست ($p > ۰/۰۵$)؛ بنابراین، فرضیهٔ پژوهش مبنی بر تأثیر متغیر عدم تعلق شهروندی بر گسست اجتماعی تأیید نمی‌شود؛ به‌عبارت‌دیگر مقدار اثر ضعیف متغیر عدم تعلق شهروندی بر گسست اجتماعی در بین نمونهٔ آماری پژوهش ناشی از تصادف یا خطای نمونه‌گیری برآورد می‌شود و با اطمینان ۹۵درصد امکان تعمیم به جامعهٔ آماری پژوهش را ندارد.

فرضیهٔ (۴). نگرش شهروندان به شهر بی‌مبالات، بی‌اعتمادی به شهرداری و نگرش به اختلال گفتمانی بر نگرش به واگرایی سیستمی تأثیر دارند. برآوردهای مربوط به اثر این متغیرها بر واگرایی سیستمی در شکل (۸) و جدول (۱۰) گزارش شده است:

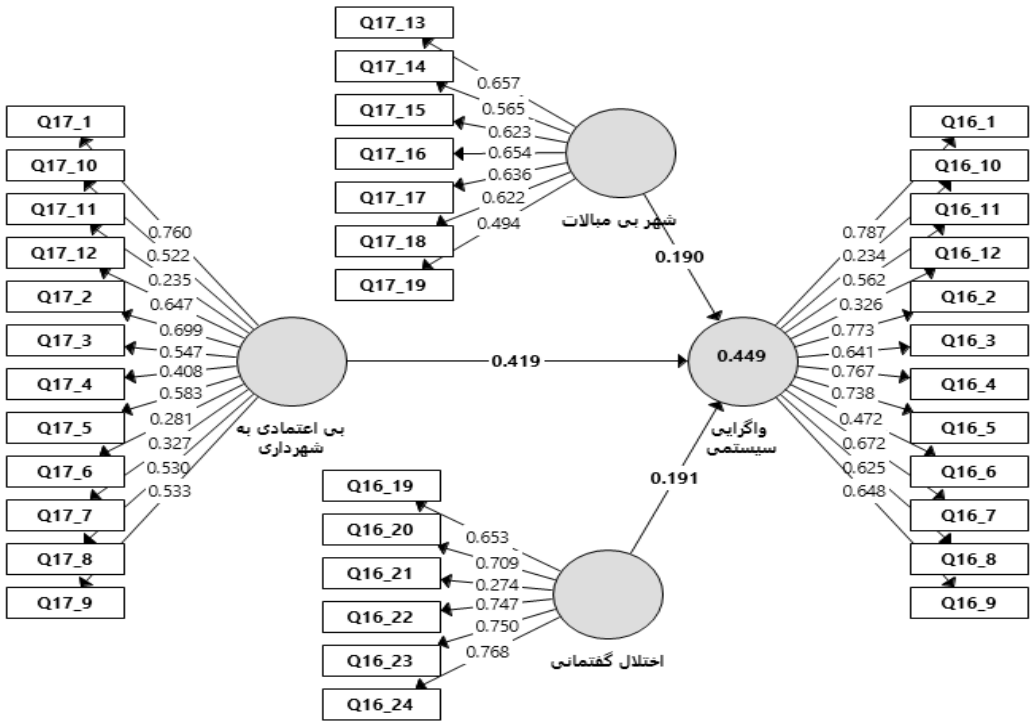

شکل ۸- مدل ساختاری اثر شهر بی‌مبالات، بی‌اعتماد به شهرداری و اختلال گفتمانی بر واگرایی سیستمی

Fig 8- Structural equation model of the effect of remiss city, distrust in the municipality and discursive disorder on systemic divergence

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

جدول ۱۰- برآورد مقادیر اثر عدم تعلق شهروندی بر گسست اجتماعی

Table 10- Estimated values of the effect of remiss city, distrust in the municipality, and discursive disorder on systemic divergence

شاخص	Chi – Square	SRMR	NFI
مقدار	۳۳۵۰/۹۶	۰/۰۸	۰/۷۰

متغیر مستقل	مسیر	متغیر وابسته	ضریب تعیین	برآورد		
				Beta	CR	P. Value
شهر بی‌مبالات				۰/۱۹	۴/۷۶	۰/۰۰۱
بی‌اعتماد به شهرداری	<---	**واگرایی سیستمی**	۰/۴۵	۰/۴۲	۹/۶۳	۰/۰۰۱
اختلال گفتمانی				۰/۱۹	۴/۷۴	۰/۰۰۱

مقادیر برآوردشده در جدول (۱۰) نشان‌دهندهٔ این است: الف. متغیرهای نگرش به شهر بی‌مبالات، بی‌اعتمادی به شهرداری و اختلال گفتمانی ۴۵درصد از واریانس متغیر واگرایی سیستمی را تبیین می‌کنند. باتوجه به مقادیر مربوط به حجم اثر شاخص ضریب تعیین، این متغیرها در حد بالایی توان تبیین واریانس متغیر واگرایی سیستمی را دارند؛ ب. اثر متغیرهای شهر بی‌مبالات، بی‌اعتمادی به شهرداری و اختلال گفتمانی بر واگرایی سیستمی به ترتیب برابر با (۰/۱۹، ۰/۴۲، ۰/۱۹ =Beta) است و به لحاظ آماری معنادار هستند ($p \leq$ ۰/۰۵)؛ بنابراین، فرضیهٔ پژوهش مبنی بر تأثیر این متغیرها بر واگرایی سیستمی تأیید می‌شود. باتوجه‌به مقادیر ضریب تأثیر این متغیرها می‌توان گفت اثر هر سه متغیر بر واگرایی سیستمی مستقیم برآورد شده است که اثر متغیر شهر بی‌مبالات و اختلال گفتمانی ضعیف و اثر متغیر بی‌اعتمادی به شهرداری بر این متغیر در حد بالا است؛ بنابراین، در بین بخش کوچکی از شهروندان نگرش به شهر بی‌مبالات و اختلال گفتمانی و در بین بخش بزرگی از شهروندان بی‌اعتمادی به شهرداری می‌تواند منجر به تقویت نگرش مثبت به واگرایی سیستمی شود.

فرضیهٔ (۴). نگرش شهروندان به شهر بی‌مبالات، گسست اجتماعی، اختلال گفتمانی و واگرایی سیستمی بر زیست‌پذیری شهری تأثیر دارند. برآوردهای مربوط به اثر این متغیرها بر زیست‌پذیری شهری در شکل (۹) و جدول (۱۱) گزارش شده است:

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

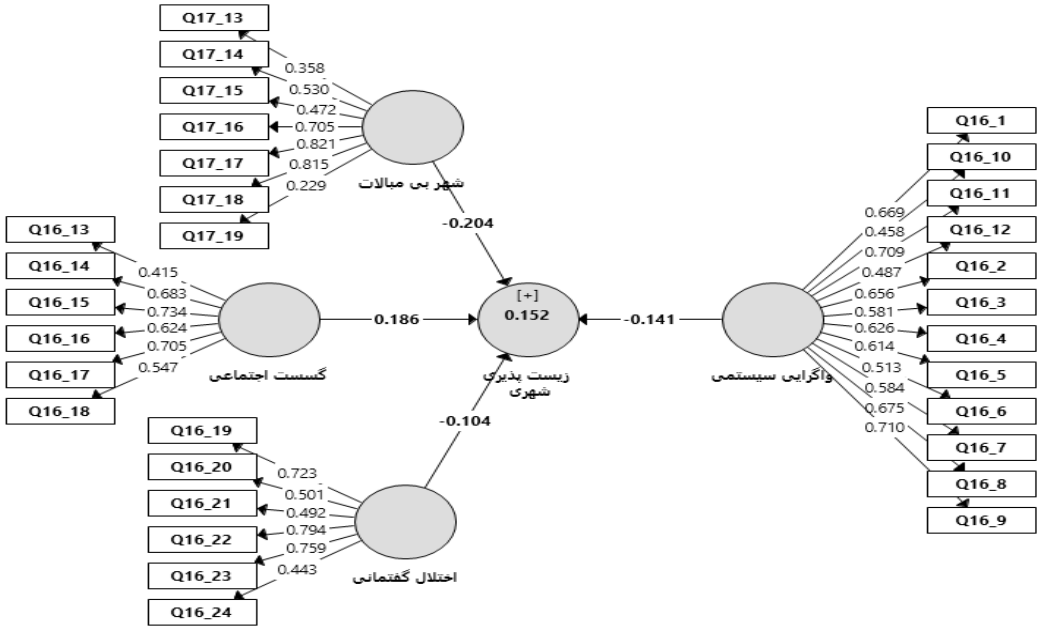

شکل ۹- مدل اثر شهر بی‌مبالات، گسست اجتماعی، اختلال گفتمانی و واگرایی سیستمی بر زیست‌پذیری شهری

Fig 9- Structural equation model of the effect of remiss city, social discontinuity, discursive disorder and systemic divergence on city livability

جدول ۱۱- برآورد اثر شهر بی‌مبالات، گسست اجتماعی، اختلال گفتمانی و واگرایی سیستمی بر زیست‌پذیری شهری

Table 11- Estimated values of the effect of remiss city, social discontinuity, discursive disorder and systemic divergence on city livability

شاخص	Chi – Square	SRMR	NFI
مقدار	۵۶۰۱/۰۴	۰/۰۸	۰/۷۱

متغیر مستقل	مسیر	متغیر وابسته	ضریب تعیین	برآورد		
				Beta	CR	P. Value
شهر بی‌مبالات	<---	زیست‌پذیری شهری	۰/۱۵	-۰/۲۰	۴/۲۵	۰/۰۰۱
گسست اجتماعی				۰/۱۹	۱/۰۵	۰/۲۹۴
اختلال گفتمانی				-۰/۱۰	۲/۱۵	۰/۰۳۲
واگرایی سیستمی				-۰/۱۴	۳/۰۸	۰/۰۰۲

مقادیر برآوردشده در جدول (۱۱) نشان‌دهندهٔ این است: الف. متغیرهای نگرش به شهر بی‌مبالات، گسست اجتماعی، اختلال گفتمانی و واگرایی سیستمی ۱۵درصد از واریانس متغیر زیست‌پذیری شهری را تبیین می‌کنند. باتوجه به مقادیر مربوط به حجم اثر شاخص ضریب تعیین، این متغیرها در حد متوسط توان تبیین واریانس متغیر زیست‌پذیری شهری را دارند؛ ب. اثر متغیرهای شهر بی‌مبالات، اختلال گفتمانی و واگرایی سیستمی بر زیست‌پذیری شهری به ترتیب برابر با (Beta=-۰/۲۰، -۰/۱۰، -۰/۱۴) است و به لحاظ آماری معنادار هستند ($p \leq$ ۰/۰۵)؛ بنابراین، فرضیهٔ پژوهش مبنی بر تأثیر این متغیرها بر واگرایی سیستمی تأیید می‌شود. باتوجه‌به مقادیر ضریب تأثیر این متغیرها اثر هر سه متغیر معکوس و در حد ضعیف برآورد شده است؛ بنابراین، در بین بخش کوچکی از شهروندان نگرش به شهر بی‌مبالات، اختلال گفتمانی و واگرایی سیستمی می‌تواند منجر به ارزیابی وضعیت نامطلوب زیست‌پذیری شود؛ ج. اثر متغیر گسست اجتماعی بر

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

زیست‌پذیری شهری برابر با مقدار (Beta= ۰/۱۹) است و به لحاظ آماری معنادار نیست؛ به‌عبارت‌دیگر مقدار اثر ضعیف این متغیر بر زیست‌پذیری شهری در بین نمونهٔ آماری پژوهش ناشی از تصادف یا خطای نمونه‌گیری برآورد می‌شود و با اطمینان ۹۵درصد قابلیت تعمیم به جامعهٔ آماری پژوهش را ندارد.

برازش مدل مفهومی

در این قسمت مدل مفهومی پژوهش با استفاده از رویکرد مدل‌سازی معادل ساختاری واریانس‌محور برازش و برآوردهای مربوط در شکل (۱۰) و جدول (۱۲) گزارش شده است:

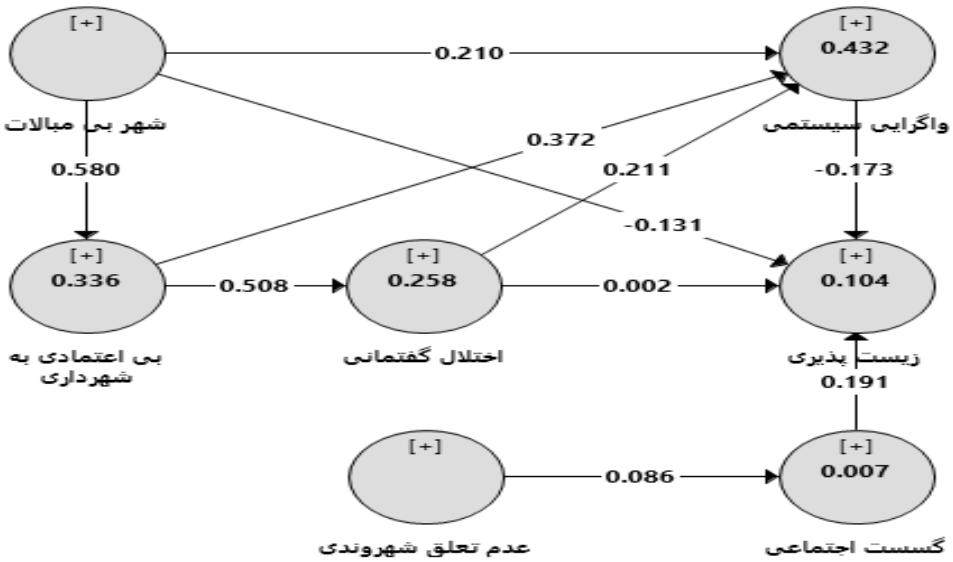

شکل ۱۰- مدل معادلهٔ ساختاری شهر زندگی – وضعیت موجود

Fig 10- Structural equation model of the city life – current situation

جدول ۱۲- برآورد اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر زیست‌پذیری پایین

Table 12- Estimated direct and indirect effects of independent variables on city livability

شاخص	Chi-Square	SRMR	NFI
مقدار	۵۶۰۱/۰۴	۰/۰۸	۰/۷۲

متغیر مستقل	میانجی	متغیر وابسته	ضریب تعیین	برآورد مستقیم	برآورد P. Value	برآورد غیرمستقیم	برآورد P. Value
شهر بی‌مبالات		زیست‌پذیری شهری		-۰/۱۳	۰/۰۳۳	-۰/۰۸	۰/۰۱۷
بی‌اعتمادی به شهرداری	**واگرایی سیستمی**			–	–	-۰/۰۶	۰/۰۰۶
اختلال گفتمانی				۰/۰۱	۰/۹۷۴	-۰/۰۴	۰/۰۱۲
بی‌اعتمادی به شهرداری	**اختلال گفتمانی**		۰/۱۰	–	–	۰/۰۱	۰/۹۷۵
عدم تعلق شهروندی	**گسست اجتماعی**			–	–	۰/۰۲	۰/۲۴۵
واگرایی سیستمی	–			-۰/۱۷	۰/۰۰۵	–	–
گسست اجتماعی	–			۰/۱۹	۰/۲۲۲	–	–

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

برحسب مقادیر جدول (۱۲): الف. متغیرهای مستقل پژوهش درمجموع ۱۰درصد از واریانس متغیر زیست‌پذیری شهری را تبیین می‌کند. باتوجه‌به مقادیر مربوط به حجم اثر شاخص ضریب تعیین این مقدار ضعیف است. به‌عبارت‌دیگر متغیرهای مستقل پژوهش در حد ضعیف توان تبیین واریانس متغیر زیست‌پذیری شهری را دارند؛ ب.اثر مستقیم متغیرهای نگرش به شهر بی‌مبالات و واگرایی سیستمی بر زیست‌پذیری شهری به ترتیب برابر با (۰/۱۷- و ۰/۱۳) است و به لحاظ آماری معنادار هستند (P <۰/۰۵). باتوجه‌به مقدار ضریب می‌توان گفت اثر این متغیرها بر زیست‌پذیری شهری معکوس و در حد ضعیف است. درواقع در بین بخش کوچکی از شهروندان نگرش به شهر بی‌مبالات و واگرایی سیستمی می‌تواند نگرش به زیست‌پذیری شهری را تقویت کند؛ ج. اثر غیرمستقیم متغیرهای شهر بی‌مبالات، بی‌اعتمادی به شهرداری و اختلال گفتمانی با میانجی‌گری متغیر واگرایی سیستمی بر متغیر زیست‌پذیری شهری به لحاظ آماری معنادار است (P< ۰/۰۵)؛ بنابراین، می‌توان گفت متغیر واگرایی سیستمی در رابطهٔ بین این متغیرها با متغیر زیست‌پذیری شهری نقش میانجی ایفا می‌کند. باتوجه‌به مقادیر ضرایب غیرمستقیم این متغیرها می‌توان گفت میانجی‌گری این متغیر در رابطهٔ بین این متغیرها با زیست‌پذیری شهری ضعیف، معکوس و جزئی است.

بحث و نتیجه: فرااستنتاج

پژوهش حاضر با استفاده از رویکرد ترکیبی به تبیین زیست‌پذیری شهری اصفهان بر مبنای واکاوی گفتمان شهر زندگی پرداخته است. شهرداری اصفهان به این گفتمان در چند سال اخیر به‌عنوان مبنای مدیریت و برنامه‌ریزی شهری توجه کرده است. نتایج پژوهش در مرحلهٔ کیفی بیانگر این بود که شهر اصفهان در وضعیت موجود و در فهمی گفتمان‌محور دارای مسائلی است که در چهار لایهٔ سلسه‌مراتبی و علّی شامل مسائل آشکار، علل سیستمی، جهان‌بینی و گفتمان و استعاره و اسطوره مفصل‌بندی شده‌اند. در لایهٔ مسائل آشکار، اصفهان با مسئلهٔ زیست‌پذیری پایین در حوزه‌های زیست‌محیطی و مدیریت شهری مواجه است که داده‌های موجود تأییدکنندهٔ آن است. نتایج بخش کمّی پژوهش نیز مؤید این مسئله است. میزان زیست‌پذیری در اصفهان براساس دیدگاه شهروندان کمتر از متوسط ارزیابی شده است. زیست‌پذیری پایین تنها مسئله‌ای عینی و واقعی نیست. سطح زیست‌پذیری اصفهان احتمالاً از بسیاری از شهرهای ایران بیشتر است؛ اما آنچه اهمیت محوری دارد احساس و درک شهروندان از زیست‌پذیری شهری است. شهروندان اصفهانی در مقایسه با گذشتهٔ اصفهان احساس می‌کنند که زیست‌پذیری اصفهان پایین است؛ بنابراین، زیست‌پذیری پایین در نظام معنایی و ذهنی شهروندان است که حلاجی می‌شود و به‌عنوان مسئله‌ای آشکار شکل می‌گیرد. پرسش مهم این است که این نظامِ ذهنی و عینی که برساخت‌کنندهٔ زیست‌پذیری پایین به‌عنوان مهم‌ترین مسئلهٔ آشکار شهر اصفهان است، چگونه شکل می‌گیرد. بر مبنای یافته‌های پژوهش حاضر، این نظام معنایی متأثر از بسترها و زمینه‌های ذهنی، معنایی و گفتمانی–نشانه‌شناختی است که شکل می‌گیرد. این مسئله در دیدگاهِ نظریه‌پردازانی مانند لاگوپولوس (1986)، فاوکیو (1986) و بودون (1986) مطرح شده است. بحث اصلی آنان این است که مسائل مختلفی که در شهر وجود دارد، محصول نظم‌های گفتمانی– نشانه‌شناختی است. منطق نظری آنان این است که مسائل آشکار، محصول لایه‌های پنهانی گفتمانی، اسطوره‌ای و استعاری هستند. فهم مسائل آشکار نیازمند غوطه‌ورشدن در لایه‌های پنهان گفتمانی–استعاری است.

حلقهٔ واسطهٔ نظم‌های گفتمانی–استعاری و مسائل آشکار (زیست‌پذیری پایین) لایهٔ علل سیستمی است. در این لایه، واگرایی سیستمی و گسست در فضای جامعه عامل بنیادی است. گسست و واگرایی بین نهادهای مدیریت شهری با همدیگر و با مردم در جهت حل مسائل و چالش‌های شهر

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

بروز و ظهور یافته است. نتایج بخش کمّی در این زمینه بیانگر این بود که واگرایی سیستمی کمی کمتر از حد متوسط و گسست اجتماعی بیشتر از متوسط ارزیابی شده است. بنابراین، به نظر می‌رسد زیست‌پذیری پایین به‌عنوان مهم‌ترین مسئلهٔ آشکار شهر اصفهان تا حد زیادی محصول عملکرد نهادی مدیریت شهری از گذشته تاکنون است؛ عملکردی که سبب واگرایی سیستمی شده است. این به معنای نفی نقش نظام‌های فرهنگی- اجتماعی در ایجاد گسست اجتماعی نیست. درواقع، واگرایی سیستمی و نیز گسست اجتماعی محصول عملکرد نهادی شهرداری و نظام‌های فرهنگی- اجتماعی است که در فرایندی تاریخی شکل گرفته‌اند. به‌هرحال، زیست‌پذیری پایین در اصفهان متأثر از این دو عامل است. گسست اجتماعی و واگرایی سیستمی سبب ایجاد شکاف و فاصلهٔ بین شهرداری (به‌عنوان مهم‌ترین نهاد شهری) و جامعه (شهروندان) شده است. این مسئله محصول عملکرد نهادی شهرداری بوده است و نیز بر آن تأثیر منفی می‌گذارد. واگرایی سیستمی نمی‌تواند کمکی به حل مسائل آشکار (زیست‌پذیری پایین) بکند؛ علاوه‌براین، گسست اجتماعی نیز این شکاف را تقویت می‌کند و هم‌زمان شکاف اجتماعی بین شهروندان را نیز تشدید می‌کند. درواقع، نوعی بی‌تعلقی هویتی- شهری شکل می‌گیرد که بر اثر آن شهروندان رغبت چندانی برای مشارکت و تعامل اجتماعی در شهر ندارند؛ اهمیتی به دیگران نمی‌دهند و مسئولیت‌پذیری کمی دارند. برای تبیین بهتر این وضعیت دیدگاه مامفورد و راپاپورت بیش از همه کارآمد است. مامفورد همبستگی اجتماعی و تعاملات اجتماعی را بنیاد زنده‌ماندن فضای شهری می‌داند. وی معتقد است که فضای شهری مطلوب باید امکان همزیستی و مشارکت اجتماعی را برای شهروندان به وجود آورد (به نقل از پاکزاد، ۱۳۸۶: ۴۰۳)؛ اما با گسست اجتماعی و واگرایی سیستمی این مسئله نادیده گرفته می‌شود. راپاپورت (۱۳۸۴) نیز چنین رویکردی دارد. از دیدگاه وی تعاملات اجتماعی اهمیتی کلیدی در شکل‌دهی به ساختارهای فضایی شهری دارد. متن و فضای اجتماعی محصول معنایی است که افراد به آنها می‌دهند؛ معنایی که در همبستگی، تعاملات و روابط اجتماعی شکل می‌گیرد. در وضعیت گسست این تعاملات و روابط، مسائل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی موجود در فضای شهری عیان می‌شوند. راپاپورت (۱۳۸۴) معتقد است که متن و فضای اجتماعی محصول معنایی است که شهروندان به رمزگان و نشانه‌های شهری می‌دهند؛ معنایی که برگرفته از نظام فرهنگی- اجتماعی و نظم‌های گفتمانی شهر است؛ براین‌اساس، می‌توان گفت که این دو عامل (واگرایی سیستمی و گسست اجتماعی) به‌مثابه حلقهٔ واسطهٔ بین مسائل آشکار و نظم‌های گفتمانی- استعاری عمل می‌کنند.

واگرایی سیستمی و گسست اجتماعی به‌عنوان پیامدهای عملکرد نهادی و نظم‌های فرهنگی-اجتماعی، خودشان محصول نظام‌های گفتمانی-استعاری هستند. در لایهٔ گفتمانی، مسئلهٔ اصلی این است که یک چتر گفتمانی واحد وجود ندارد که بتواند فضای شهر، شهروندان و شهرداری را در مسیر مشخصی قرار بدهد. در این لایه نوعی اختلال گفتمانی بر فضای شهری حاکم است. نتایج بخش کمّی بیانگر این بود که اختلال گفتمانی از دیدگاه شهروندان در حد متوسط ارزیابی شده است. درواقع، شهروندان معتقدند که اختلال گفتمانی در مدیریت شهری اصفهان وجود دارد. وجود گفتمان‌های متضاد و متعارض به این آشفتگی دامن زده است. برخی از گفتمان‌ها بر توسعهٔ کالبدی و فیزیکی شهر تمرکز دارند، برخی از آنها بر توسعهٔ فرهنگی و اجتماعی و برخی دیگر نیز بر توسعهٔ نهادی. فقدان گفتمان منسجم عاملی کلیدی در عملکرد نهادی شهرداری، گسست نظم‌های فرهنگی-اجتماعی و درنهایت شکل‌گیری مسائلی مانند زیست‌پذیری پایین بوده است. گفتمان «اصفهان من، شهر زندگی» به نظر می‌رسد تلاشی برای انسجام‌بخشی گفتمانی به این آشفتگی باشد. بر مبنای یافته‌های پژوهش عاملی که بیشترین نقش را در این آشفتگی گفتمانی داشته است، ته‌نشست‌های استعاری-اسطوره‌ای در نظام معنایی شهروندان است. لایهٔ استعاره و اسطوره در این

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

پژوهش، فهم این ته‌نشست‌ها را ارائه داد. در لایهٔ استعاره و اسطوره، ته‌نشست‌های استعاری دربارهٔ شهرداری، شهر و شهروندان نتوانسته است از لایه‌های عالی مدیریت شهری و نظم‌های فرهنگی- اجتماعی شهری حمایت کند. شهرداری با استعارهٔ «غیرقابل‌اعتماد»، شهر اصفهان با استعارهٔ «شهر بی‌مبالات» و شهروندان اصفهانی با استعارهٔ «کاشی‌های شکسته» توصیف می‌شوند. نتایج بخش کمّی بیانگر این بود که اعتماد شهروندان اصفهانی به شهرداری بیش‌تر از متوسط است که باتوجه‌به نیاز مدیریت شهری به اعتماد شهروندان چندان مطلوب نیست. همچنین از دید شهروندان، اصفهان شهری است که در آن بی‌مبالاتی وجود دارد. میانگین این متغیر اندکی کمتر از حد متوسط ارزیابی شده است؛ علاوه‌براین، تعلق شهروندی شهروندان اصفهانی در سطح متوسط قرار داشته است که تا حدی نشان از تأیید استعارهٔ «کاشی‌های شکسته» برای توصیف نظام رفتاری- ارزشی و هویتی شهروندان اصفهانی است.

برای فهم لایهٔ گفتمانی و لایهٔ اسطوره و استعاره باید به نظریات گفتمانی و نشانه‌شناختی شهری رجوع کرد. گوتدینر و لاگوپولوس (1986) معتقدند که فضای شهری سه سطح عمده دارد: نشانه‌ای، گفتمانی و نظام دلالتی. نظام‌های نشانه‌ای که توسط نظام دلالتی معنادار می‌شوند، به‌واسطهٔ گفتمان، فضای شهری را برای شهروندان قابل‌فهم می‌کنند. درواقع، شهروندان ازطریق نظم استعاره‌ای، گفتمانی و نشانه‌ای است که فضا را درک و در آن زندگی می‌کنند. نتایج پژوهش حاضر نشانگر این بود که لایهٔ استعاره‌ای و اسطوره‌ای به‌عنوان لایهٔ زیرین فضای شهری، نظام ذهنی شهروندان را شکل می‌دهد. این استعاره‌ها و اسطوره‌ها علاوه‌براین، نظم‌های گفتمانی در شهر را نیز به‌مرور شکل می‌دهند. این مسئله‌ای است که فاوکیو (1986) نیز بر آن تأکید می‌کند. وی معتقد است که همهٔ فرایندهای معنایی و هویت‌یابی متأثر از منطق‌های گفتمانی شکل می‌گیرند که در لایه‌های پنهان فضای شهری وجود دارند. استعاره‌ها و اسطوره‌ها بخش بنیادی این لایهٔ پنهان فضای شهری محسوب می‌شوند. بودون (1986) نیز همین دیدگاه را دارد. وی بر این باور است که فضای شهری دارای یک معنای ضمنی و نهان است که در نظم‌های گفتمانی وجود دارد. این معانی پنهان در کنار معانی آشکاری که در نظام‌های فرهنگی- اجتماعی وجود دارند، در تقابلی دیالکتیکی فضای شهری را شکل می‌دهند. ازلحاظ تجربی نیز نتایج این بخش از پژوهش در راستای یافته‌های فلمینگ (1998) و هس لوتیچ (2016) است. وی بر تعامل لایه‌های فرهنگی-اجتماعی، نهادی و گفتمانی در مدیریت فضای شهری در جهت شکل‌دهی به گفتمان «شهر خوب» تأکید دارد. هس لوتیچ (2016) نیز معتقد است که برای پایداری شهری نیاز است که شرایط فرهنگی- اجتماعی و شرایط گفتمانی به‌طور هم‌زمان با یکدیگر در نظر گرفته شوند.

همان‌طور که ذکر شد، این چهار لایه (استعاره و اسطوره، جهان‌بینی و گفتمان، علل سیستمی و مسائل آشکار) ماهیتی سلسله‌مراتبی دارند. استعاره‌ها (شهرداری غیرقابل اعتماد، شهر بی‌مبالات و کاشی‌های شکسته، عدم تعلق شهروندی) بنیاد اصلی شکل‌گیری مسائل آشکار (زیست‌پذیری پایین شهری» هستند. دو لایهٔ گفتمان و علل سیستمی، این تأثیرگذاری را واسطه‌گری می‌کنند. درواقع، تأثیر نظم‌های استعاره‌ای-اسطوره‌ای (بی‌اعتمادی به شهرداری، شهر بی‌مبالات و عدم تعلق شهروندی) بر زیست‌پذیری پایین شهری ازطریق نظم‌های گفتمانی و علل سیستمی اتفاق می‌افتد. لایهٔ استعاره و اسطوره در وضعیت موجود (شهرداری غیرقابل‌اعتماد، شهر بی‌مبالات و کاشی‌های شکسته) سبب ایجاد اختلال گفتمانی در لایهٔ جهان‌بینی و گفتمان شده است. نتایج بخش کمّی در همین راستا بیانگر این بود که بی‌مبالاتی شهری (لایهٔ اسطوره و استعاره) تأثیر مثبتی بر اختلال گفتمانی (لایهٔ جهان‌بینی و گفتمان) دارد. درواقع، بی‌مبالاتی شهری تعیین‌کنندهٔ وضعیت اختلال گفتمانی است. نظم استعاره‌ای-اسطوره‌ای آشفته و غیرمنسجم قاعدتاً اختلال گفتمانی را به دنبال دارد. مسئله‌ای که یافته‌های پژوهش حاضر نیز تأییدکنندهٔ آن بود. اختلال

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995

گفتمانی و فقدان نظم گفتمانی مشخص، واگرایی سیستمی در نهادهای شهری، گسست اجتماعی در تعاملات و مناسبات فرهنگی _ اجتماعی شهروندان و فقدان تعامل کارآمد بین نهادهای شهری و شهروندان را شکل داده است. این نتیجه در راستای یافته‌های پژوهش عالم و لاوت (2019) است. آنان معتقدند که اختلال و تعارضات گفتمانی در شیوهٔ مدیریت شهری، عامل کلیدی تضعیف پایداری شهری است. واگرایی سیستمی و گسست اجتماعی که خودشان محصول اختلال در نظم گفتمانی هستند، درنهایت مسائل آشکار (زیست‌پذیری پایین) را ایجاد می‌کنند؛ بنابراین، زیست‌پذیری پایین، به‌عنوان مهم‌ترین مسئلهٔ آشکار شهر اصفهان، را می‌توان محصول واگرایی سیستمی، گسست اجتماعی، اختلال گفتمانی و استعاره‌های نامناسب قلمداد نمود.

این فرایند را می‌توان در نظریات گفتمانی و نشانه‌شناختی شهری نیز مشاهده کرد. بیشتر این نظریات بر این مسئله متمرکز هستند که این نظم‌های نشانه‌ای، استعاری و گفتمانی (لایه‌های زیرین فضای شهری) که مسائل فرهنگی، اجتماعی و... را در فضای شهری شکل می‌دهند (لایه‌های آشکار فضای شهری). گوتدینر و لاگوپولوس (1986) معتقدند که نشانه‌ها، گفتمان‌های دلالتی و بسترهای فرهنگی- اجتماعی در پیوند با یکدیگر قرار دارند. ازنظر آنان، این لایه‌های پنهان و ضمنیِ نشانه‌ای و گفتمانی هستند که نظم‌های فرهنگی- اجتماعی شهری را شکل می‌دهند. آنان معتقدند که نشانه‌ها در شهر دارای معنای صریح و ضمنی هستند. معنای صریح در سطح ظاهر قرار دارد و به‌راحتی قابل‌فهم است؛ اما معنای ضمنی تنها با ارجاع به نظام‌های دلالتی و ازطریق گفتمان‌ها است که قابل‌فهم می‌شود. این فرایند را در نتایج پژوهش حاضر نیز می‌توان مشاهده کرد. لایهٔ استعاره‌ای و اسطوره‌ای نامناسب (بی‌مبالاتی شهری، بی‌اعتمادی نهادی و کاشی‌های شکسته) سبب اختلال گفتمانی در فضای شهری اصفهان شده است. مسئله‌ای که درنهایت به واگرایی سیستمی، گسست اجتماعی و زیست‌پذیری پایین اصفهان منجر شده است. لدروت (1986) نیز در همین راستا معتقد است که فضای شهری دارای دو لایهٔ ضمنی و آشکار است؛ لایهٔ ضمنی که لدروت (1986) آن را سطح دوم مرتبهٔ دلالت می‌نامد، تعیین‌کنندهٔ لایهٔ آشکار (سطح اول مرتبهٔ دلالت) است. درواقع، مسائل آشکار توسط لایه‌های ضمنی (نشانه‌ای، استعاری و گفتمانی) تعیین می‌شوند. این مسئله‌ای است که نتایج پژوهش حاضر نیز آن را تأیید کرد.

باتوجه‌به این مباحث، می‌توان راهکارهای زیر را برای بهبود وضعیت زیست‌پذیری اصفهان در آینده و گذار از وضعیت موجود پیشنهاد داد:

- استفاده از تجارب تاریخیِ مدیریت مسائل شهری در مدیریت شهری اصفهان در وضعیت موجود؛
- تنظیم الگو و استانداردهای ساخت‌وساز شهری در اصفهان بر مبنای عناصر و نشانگان تاریخی-فرهنگی اصفهان؛
- هوشمندسازی شهری با الهام‌گرفتن از تجربهٔ تاریخی و نشانگانِ هویتی اصفهان؛
- تقویت اعتماد نهادی به شهرداری ازطریق سیاست‌هایی مانند نظرسنجی مداوم از شهروندان دربارهٔ طرح‌های شهری قبل از اجرا، در حین اجرا و بعد از اجرا و توسعهٔ مشارکت مردمی در طرح‌های شهری با در نظر گرفتن منافع آنها؛
- آینده‌نگرانه کردن طرح‌های شهری و توجه به پیامدهای بلندمدت این طرح‌ها در مدیریت شهری؛
- تلاش برای مواجههٔ مسئله‌مندانه با مسائل زیست‌محیطی، اجتماعی و فرهنگی و بازنگری در نگاه حاشیه‌ای غالب به این مسائل در مدیریت شهری اصفهان.

منابع فارسی

اکبری، ن.؛ مؤیدفر، ر. و میرزائی خوندابی، ف. (۱۳۹۶). تحلیل زیست‌پذیری در بافت فرسوده شهر اصفهان با تأکید بر استراتژی توسعه شهری. *اقتصاد و مدیریت شهری*، *۱۶*(۱)، ۳۳-۵۰. Doi: 10.29252/iueam.6.21.33

بابایی، م. و ابراهیمی، س. (۱۳۹۵). مطالعه و بررسی مؤلفه‌های مدیریت یکپارچه در شهر اصفهان. *اقتصاد شهری*، *۱*(۱)، ۳۶-۱۷. Doi: 10.22108/ue.2016.22102

باقری، م.؛ مختاری‌هشی، ح.؛ گندمکار، ا. و خادم‌الحسینی، ا. (۱۴۰۱). تأثیر بحران آب بر تخریب بنیادهای زیستی؛ مورد مطالعه فرونشست زمین در استان اصفهان. *آمایش سیاسی فضا*، ۴(۴)، ۳۶۴-۳۸۶. Doi:10.22108/ue.2016.22102

پاکزاد، ج. ش. (۱۳۸۶). *مقالاتی در باب طراحی شهری: مجموعه کتاب‌های طراحی و برنامه‌ریزی*. شهیدی.

تدلی، چ. و تشکری، ع. (۱۳۹۵). *مبانی پژوهش ترکیبی؛ تلفیق رویکردهای کمّی و کیفی* (عادل آذر و سعید جهانیان، مترجمان). سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.

حبیبی، س. م. (۱۳۸۰). *مسیر پیاده گردشگری*. *هنرهای زیبا*، ۹، ۴۳-۵۱. https://journals.ut.ac.ir/article_13959.html

دواس، د. (۱۳۸۷). *طرح تحقیق در تحقیقات اجتماعی* (هوشنگ نایبی، مترجم). آگه

راپاپورت، آ. (۱۳۸۴). *معنی محیط ساخته‌شده: رویکردی در ارتباط غیرکلامی* (فرح حبیبی، مترجم). پردازش و برنامه‌ریزی شهری.

رفیعیان، م.؛ قاسمی، ا. و نوذری، ک. (۱۳۹۸). تحلیل گفتمان عدالت فضایی در سند سیاست‌گذاری مدیریت شهری (مطالعه موردی: شهر تهران). *جغرافیای اجتماعی شهری*، ۶(۱)، ۷۱-۸۹. Doi: 10.22103/JUSG.2019.1979

زاهدی یگانه، ا.؛ شمس، م. و خادم الحسینی، ا. (۱۴۰۱). تحلیل زیست‌پذیری شهری در کلان‌شهر اصفهان با تأکید بر شاخص‌های اجتماعی– فرهنگی. *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، *۱۷*(۴)، ۹۳۳-۹۴۶. Doi: 20.1001.1.25385968.1401.17.4.6.2

زنگانه، ا.؛ سلیمانی، م.؛ کمانرودی، م. و مزرعاوی، ع. (۱۴۰۰). تحلیل گفتمان شهر مدرن، تولد کالبد شهر مدرن و بازنمایی زاغه‌نشینی. *توسعه فضاهای پیراشهری*، ۳(۱)، ۳۷-۵۸. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.26764164.1400.3.1.3.7

سرمد، ز.؛ بازرگان، ع. و حجازی، ا. (۱۳۹۵). *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*. آگه

سلطانی، ع.؛ زرگری مرندی، ا. و نامداریان، ا. ع. (۱۳۹۲). شکل‌گیری، تقویت و مانایی خاطره در فضاهای شهری: نمونه موردی محور شهید چمران شیراز. *مسکن و محیط روستا*، *۱۴۱*، ۸۷ – ۹۹. http://jhre.ir/article-1-354-en.html

طاهری دمنه، م.؛ کاظمی، م. و حیدری دارانی، ز. (۱۳۹۹). سه داستان باورپذیر از آینده شهر اصفهان؛ آینده‌نگاری شهری با رویکرد سناریونگاری. *برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)*، ۱۰(۳)، ۱-۲۲. Doi: 10.22108/sppl.2020.118385.1409

عبادی‌نژاد، م.؛ طاهری دمنه، م. و ذاکری، ع. (۱۴۰۰). پس‌نگری برای تحقق شهر هوشمند در افق ۱۴۲۰، مطالعه موردی: شهر اصفهان. *چشم‌انداز شهرهای آینده*، ۲(۴)، ۱-۲۳. http://jvfc.ir/article-1-127-en.html

عزتیان، و. و هاشمی‌نسب، س. (۱۳۹۲). انتشار آلاینده‌های جوی چالش زیست‌محیطی اصفهان. *مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای*، ۴(۱۶)، ۱۴۵-۱۶۰. https://www.journals.ui.ac.ir/article_20042.html

عنایت‌الله، س. (۱۳۹۲). *تحلیل لایه‌ای علت ها؛ نظریه و موردکاوی‌های یک روش‌شناسی یکپارچه و متحول‌ساز آینده پژوهی (مجموعه مقالات)*. مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری دفاعی.

فاضلی، ن. (۱۳۹۲). *فرهنگ و شهر؛ چرخش فرهنگی در گفتمان‌های شهری*. تیسا.

فکوهی، ن. (۱۳۸۳). *انسان‌شناسی شهری*. نی

فلامکی، م. م. (۱۳۷۸). *فارابی و سیر اندیشه شهروندی در ایران*. نقره.

قاسمی، ا.؛ خاتمی، س. م.؛ مطیع، م. و پورجعفر، م. ر. (۱۴۰۲). تبیین و سنجش کیفیت «معنویت» در فضاهای شهری اصفهان. *گفتمان طراحی شهری*، ۴(۱)، ۷۴-۹۸. http://udd.modares.ac.ir/article-40-65297-en.html

قلعه‌نویی، م.؛ معززی مهر طهران، ا. م. و شاکرمی، ع. (۱۳۹۵). بررسی نقش فرهنگ در احیای محلات تاریخی (با تأکید بر رویکرد محله فرهنگی). *مطالعات هنر و معماری*، *۱*(۱)، ۴۳-۵۴. https://civilica.com/doc/684417

کاظمی، ح. و محمدی، ج. (۱۴۰۱). بررسی سناریوهای محتمل ظهور جهانشهر اسلامی با رویکرد آینده‌نگاری (نمونه موردی: شهر اصفهان). *جغرافیا و آمایش شهری منطقه‌ای*، ۴۵، ۱۲۹-۱۵۶. Doi: 10.22111/gaij.2022.41782.3007

کرسول، ج. د. و پلانو کلارک، و. (۱۳۹۰). *روش‌های پژوهش ترکیبی* (علیرضا کیامنش و جاوید سرایی، مترجمان). آییژ.

کرسول، ج. د. (۱۳۹۱). *طرح پژوهش؛ رویکردهای کیفی، کمی و ترکیبی* (علیرضا کیامنش و مریم دانای‌طوس، مترجمان). جهاد دانشگاهی.

لطفی، ع.؛ قدیریان، ا. و اصغری، ز. (۱۳۹۶). ارزیابی اثربخشی مناطق حفاظت‌شده استان اصفهان درکاهش اثرات خشک‌سالی و مداخلات انسانی. *مهندسی اکوسیستم بیابان*، *۶*(۱۴)، ۶۹-۷۸. Doi: 10.22052/6.14.69

لطیفی، غ. ر. (۱۳۹۷). شناسایی و تدوین مدیریت هماهنگ شهری در کلان‌شهر اصفهان. *برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، *۳۶*، ۶۱-۱۰۱. Doi: 10.22054/qjsd.2018.9597

لینچ، ک. (۱۳۸۳). *تئوری شکل شهر* (سیدحسین بحرینی، مترجم). دانشگاه تهران.

لینچ، ک. (۱۳۸۵). *سیمای شهر* (منوچهر مزینی، مترجم). دانشگاه تهران.

محلوجی، م.؛ خادم‌الحسینی، ا.؛ صابری، ح. و قائد رحمتی، ص. (۱۴۰۰). ارزیابی عوامل مؤثر بر زیست‌پذیری شهری در سکونتگاه‌های غیررسمی، مطالعه منطقه ۱۴ اصفهان. *جغرافیا و مطالعات محیطی*، *۱۰*(۴۰)، ۷-۲۰. Doi: 20.1001.1.20087845.1400.10.40.1.9

مختاری‌ملک‌آباد، ر. (۱۳۹۰). تحلیل جغرافیایی بر نقش دوچرخه در سیستم حمل‌ونقل پایدار شهر اصفهان. *مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای*، *۳*(۹)، ۱۰۱-۱۲۲. https://urs.ui.ac.ir/article_19990.html

مرادی چادگانی، د.؛ قاسمی، م. و راست‌قلم، ن. (۱۳۹۸). تحلیل شبکه مشکلات و کنشگران کلیدی در شهر- منطقه اصفهان به کمک روش تحلیل شبکه‌های اجتماعی. *برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، *۹*(۳۵)، ۵۷-۷۲. Doi: 20.1001.1.22516735.1398.9.35.5.2

نقی‌زاده، م. (۱۳۹۶). *نظریه فضای حیات طیبه: شهر آرمانی اسلام*. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی تهران.

یوسف طالشی، ش. و مؤذن جمشیدی، ه. (۱۳۹۸). ارزیابی زیست‌پذیری فرهنگی کلان‌شهر اصفهان. *اقتصاد شهری*، *۴*(۲)، ۲۲-۱. Doi: 10.22108/ue.2020.116626.1111

References

Alam, R., & Lovett, J. C. (2019). Prospects of public participation in the planning and management of urban green spaces in Lahore: A discourse analysis. *Sustainability*, *11*(12), 3387. https://doi.org/10.3390/su11123387

Babaei, M., & Ebrahimi, S. (2016). Studying the components of integrated urban management in Isfahan. *Urban Economics*, *1*(1), 17-36. Doi: 10.22108/ue.2016.22102 [In Persian]

Bagheri, M., Mokhtari Hashi, H., Gandomkar, A., Khademolhosseini, A. (2022). The effect of water crisis on the destruction of the foundations of life; Case study: land subsidence in Isfahan province. *Political Organizing of Space*, *4* (4), 363-386. Doi: 20.1001.1.26455145.2022.4.4.7.3 [In Persian]

Boudon, P. (1986). *Re-writing of a city: The medina of tunis*. In M. Gotdiener, & A. Lagopoulos (Eds.), The Ciy and the Sign: An Introduction to Urban Semiotics. (pp. 303-322). Colubia University Press. https://doi.org/10.7312/gott93206-016

Campbell, D. T., & Stanley, J. C. (1963). *Experimental and Quasi-experimental designs for research*. Houghton Mifflin.

Creswell, J. W., & Miller, D. L. (2000). Determining validity in qualitative inquiry. *Theory Into Practice*, *39*(3), 124–130. https://www.jstor.org/stable/1477543

Creswell, J. W. (2012). *Research design, qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (Alireza Kiamanesh & Maryam Danaye Tous: Translators). Tehran: Aizh [In Persian]

Creswell, J. W., Clark, P., & Vicki, L. (2011). *Designing and conducting mixed methods research* (Alireza Kiamanesh & Javid Saraei: Translators). Tehran: Academic Jahad Publications [In Persian]

futuristic approach (Case Study: Isfahan). *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, *12*(45), 129-156. Doi: 10.22111/gaij.2022.41782.3007 [In Persian]

Lagopoulos, A. P. (2005). Monumental urban space and national identity: The early twentieth century new plan of Thessaloniki. *Journal of Historical Geography*, *31*(1), 61-77. https://doi.org/10.1016/j.jhg.2003.08.023

latifi, G. (2018). Identification and development of coordinated urban management in the metropolis of Isfahan. *Social Development & Welfare Planning*, *9*(36), 61-101. Doi: 10.22054/qjsd.2018.9597 [In Persian]

Ledrut, R. (1986). *Speech and the silence of the city*. In M. Gotdiener, & A. Lagopoulos (Eds.), The Ciy and the Sign: An Introduction to Urban Semiotics. (pp. 114-134). Colubia University Press. https://doi.org/10.7312/gott93206-007

Lotfi, A., GHdirian, O., & Asghari, Z. (2022). Evaluating the effectiveness of Isfahan province protected areas against climate change and human intervention. *Desert Ecosystem Engineering*, *6*(14), 69-78. Doi: 10.22052/6.14.69 [In Persian]

Lynch, K. (2004). *A theory of good city form*, (Seyed Hossein Bahraini: Translator). Tehran: University of Tehran. [In Persian]

Lynch, K. (2006). *The image of the city*, (Manoochehr Mazini: Translator). Tehran: University of Tehran. [In Persian]

Mahlouji, M., Khademolseiny, A., Saberi, H., & Ghaed Rahmati, S. (2022). Assessing the factors affecting urban livability in informal settlements, study of Zone 14 of Esfahan, *Journal of Geography and Environmental Studies*, *10* (40), 7-20. Doi: 20.1001.1.20087845.1400.10.40.1.9 [In Persian]

Mokhtari Malek Abadi, R. (2011). Geographic analysis on the role of bicycles in sustainable transport system in Isfahan city. *Journal of Urban - Regional Studies and Research*, *3*(9), 101-122. [In Persian]

Moradi Chadegani, D., Ghasemi, M., & Rastghalam, N. (2019). Network analysis of key problems and practitioners in Isfahan City-region using social network analysis. *Regional Planning*, *9*(35), 57-72. Doi: 20.1001.1.22516735.1398.9.35.5.2 [In Persian]

Morgan, D. L. (1998). Practical strategies for combining qualitative and quantitative methods: Applications to health research. *Qualitative Health Research*, *8*(3), 362–376. DOI: 10.1177/104973239800800307

Pakzad, J. (2007). *Essays on urban design*. Tehran: Shahidi Publication. [In Persian]

Rafieian, M., Ghasemi, I., & Nouzari, K. (2019). Analysis of spatial justice discourse in document of urban management policy-making (Case study:

De Vaus, D. (2008). *Research design in social research* (Hooshang Nayebi: translator). Tehran: Agah. [In Persian]

Ebadi Nejad, M., Taheri Demneh, M., &Zackery, A. (2022). Backcasting for the smart city in horizon 1420 Case study: Isfahan city. *Journal of Future Cities Vision*, *4* (16), 145-160. http://jvfc.ir/article-1-127-en.html [In Persian]

Ezzatian, V., & Hasheminasab, S. (2013). Atmospheric pollution emissions, environmental challenges of Isfahan city. *Urban - Regional Studies and Research Journal*, *4* (16), 145-160. [In Persian]

Fakouhi, N. (2004). *Urban anthropology*, Tehran: Ney Publication. [In Persian]

Falamaki, M M. (2008). *Al-Farabi and the citizenship thought in Iran*. Tehran: Noghreh [In Persian]

Fauque, R. (1986). *For a new semiological approach to the city*. In M. Gotdiener, & A. Lagopoulos (Eds.), The Ciy and the Sign: An Introduction to Urban Semiotics (pp. 137-159). Colubia University Press. https://doi.org/10.7312/gott93206-008

Fazeli, N. (2013). *Culture and city; Cultural turn in the urban discourses*, Tehran: Teesa. [In Persian]

Fleming, D. (1998). The space of argumentation: Urban design, civic discourse, and the dream of the good city. *Argumentation*, *12*, 147-166. DOI:10.1023/A:1007735612744

Ghalenoei, M., Moazezi Mehr Tehran, M., & Shakarmi, A. (2016). Investigating the role of culture in the revitalization of historical neighborhoods (with Emphasis on the Cultural Neighborhood Approach). *Art and Architecture Studies*, *2* (7), 43-54. [In Persian]

Ghasemi, E., Khatami, S. M., Motia, M., & Pourjafar, M. (2023). Explaining and evaluating the quality of "spirituality" in the urban spaces of Isfahan. *Urban Design Discourse a Review of Contemporary Literatures and Theories*, *4* (1), 74-98. http://udd.modares.ac.ir/article-40-65297-en.html [In Persian]

Gottdiener, M., & Lagopoulos, A. P. (Eds.). (1986). *The city and the sign: An introduction to urban semiotics*. Columbia University Press.

Habibi, S. M. (1999). Tourism - pedestrian way, *Honar-ha-ye Ziba*, *9, 43-51*. [In Persian]

Hess-Lüttich, E. W. (2016). Urban discourse–city space, city language, city planning: Eco-semiotic approaches to the discourse analysis of urban renewal. *Σημειωτκή-Sign Systems Studies*, *44*(1-2), 12-33. https://doi.org/10.12697/SSS.2016.44.1-2.02

Hsieh, H. F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qual Health Research*, *15*(9), 1277-1288. https://doi.org/10.1177/1049732305276687

Kazemi, H., & Mohammadi, J. (2022). Expression the possible scenarios of the islamic globalcity with a

Tehran city). *Journal of Urban Social Geography*, *6*(1), 71-89. Doi: 10.22103/JUSG.2019.1979 [In Persian]

Rapoport, A. (2005). *The meaning of the built environment: A nonverbal communication approach*. Translated by Farah Habib. Tehran: Tehran Municipality Information and Communication Technology Organization. [In Persian]

Naghizadeh, M. (2017). *The theory of the space for pure life: ideal city of Islam*, Islamic Azad University, Tehran: Islamic Azad University Science and Research Branch. [In Persian]

Sarmad, Z., Bazargan, A., & Hejazi, E. (2016). *Research methods in behavioral sciences*, Tehran: Agah. [In Persian]

Soltani, A., Zargari Marandi, E., Namdarian, A. A. (2013). Formation, strengthening and Memory Stability in Urban Spaces, Case-based example of Shiraz Chamran Street. *Housing and Rural Environment*, *141*, 87-99. http://jhre.ir/article-1-354-en.html [In Persian]

Taheri Demneh, M., Kazemi, M., & Heydari Darani, Z. (2020). Three plausible stories of the future of Isfahan; Urban foresight with a scenario approach. *Spatial Planning*, *10*(3), 1-22. Doi: 10.22108/sppl.2020.118385.1409 [In Persian]

Tashakori, A., & Teddlie, C. (1998). *Mixed methodology: Combining qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Teddlie, C., & Tashakkori, A. (2008). *Foundations of mixed methods research integrating quantitative and qualitative approaches in the social and behavioral sciences*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Teddlie, C., & Tashakkori, A. (2016). *Foundations of mixed methods research integrating quantitative and qualitative approaches in the social and behavioral sciences*. (Ádel Azar & Saeid Jahanyan: Translators). Tehran: Jahad-e Danshgahi [In Persian].

Yusef Taleshi, S., & Moazen Jamshidi, H. (2019). Evaluating cultural vitality for Isfahan metropolitan city. *Urban Economics*, *4*(2), 1-22. Doi: 10.22108/ue.2020.116626.1111 [In Persian]

Zackery, A., Taheri Demneh, M., & Ebadinejad, M. (2024). Colonization of urban futures in the Global South: Lessons from the case of Isfahan 2040. *Foresight*, *26*(1), 59-83. Doi.org/10.1108/FS-01-2023-0004

Zahedi Yeganeh, A., Shams, M., & Khademalhosini, A. (2023). Analysis of urban viability in Isfahan metropolis with emphasis on socio-cultural indicators. *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, *17* (4), 933-946. Doi: 20.1001.1.25385968.1401.17.4.6.2 [In Persian]

Zanganeh, A., Soleimani, M., Kamanroudi, M., and Mazarawi, E. (2021). Discourse analysis of a modern city: Representation of shanty town and the advent physical texture. *Journal of Urban Peripheral Development*, 3(1), 37-58. Doi: 20.1001.1.26764164.1400.3.1.3.7 [In Persian]

https://doi.org/10.22108/srspi.2024.141277.1995